

**AL VI – LEA RAPORT PERIODIC AL REPUBLICII MOLDOVA
PRIVIND IMPLEMENTAREA CONVENȚIEI-CADRU PENTRU PROTECȚIA
MINORITĂȚILOR NAȚIONALE**

CUPRINS

ÎNTRDUCERE	2
COMPARTIMENTUL I.....	2
<i>Informația privind măsurile întreprinse pentru sensibilizarea publicului cu privire la rezultatele celui de-al V-lea ciclu de monitorizare a implementării Convenției-cadru de către Republica Moldova</i>	
COMPARTIMENTUL II.....	4
<i>Informația privind măsurile întreprinse de către Republica Moldova pentru a îmbunătăți procesul de implementare a Convenției-cadru și a implementa recomandările celui de-al V-lea ciclu de monitorizare</i>	
• Articolul 3 al Convenției-cadru	
• Articolul 4 al Convenției-cadru	
• Articolul 5 al Convenției-cadru	
• Articolul 6 al Convenției-cadru	
• Articolul 7 al Convenției-cadru	
• Articolul 9 al Convenției-cadru	
• Articolul 10 al Convenției-cadru.....	
• Articolul 11 al Convenției-cadru.....	
• Articolul 12 al Convenției-cadru	
• Articolul 14 al Convenției-cadru	
• Articolul 15 al Convenției-cadru	
ÎNCHEIERE	
Anexă: Lista de abrevieri.....	

ÎNTRUDUCERE

Convenția-cadru pentru protecția minorităților naționale (Convenția-cadru) a fost semnată de Republica Moldova în 1995 și ratificată prin Hotărârea Parlamentului (HP) nr. 1001 din 22 octombrie 1996.

Al VI-lea Raport periodic al Republicii Moldova privind implementarea Convenției-cadru pentru protecția minorităților naționale a fost elaborat în conformitate cu exigențele stabilite prin articolul 25 al Convenției-cadru, pe baza Schemei rapoartelor naționale, adoptate de către Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei (CoE) la data de 6 iulie 2022.

Prezentul Raport include informații privind implementarea prevederilor Convenției-cadru și a recomandărilor adresate Republicii Moldova în cadrul celui de-al V-lea ciclu de monitorizare¹ și rezultatele obținute în perioada iunie 2023 - decembrie 2024. Nu au fost adresate întrebări punctuale de către Consiliul Europei.

Raportul a fost elaborat de către Agenția Relații Interetnice cu contribuția birourilmătoarelor autorități și instituții: Ministerul Educației și Cercetării; Ministerul Muncii și Protecției Sociale; Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă; Ministerul Culturii; Ministerul Sănătății; Ministerul Justiției; Institutul Național pentru Justiție; Consiliul Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat; Ministerul Afacerilor Interne; Procuratura Generală; Biroul politici de reintegrare; Biroul Național de Statistică; Consiliul al Audiovizualului; Agenția Servicii Publice; Oficiul Avocatului Poporului; Consiliul pentru Egalitate; Institutului Patrimoniului Cultural; organele administrației publice locale.

Pe lângă consultările interministeriale, au fost organizate consultări cu organizațiile societății civile în procesul de elaborare a raportului. În vederea asigurării transparenței și a principiului participativ, Raportul a fost deschis pentru consultări publice cu societatea civilă, prin amplasarea acestuia pe site-ul www.ari.gov.md².

COMPARTIMENTUL I

Informația privind măsurile întreprinse pentru sensibilizarea publicului cu privire la rezultatele celui de-al V-lea ciclu de monitorizare a implementării Convenției-cadru de către Republica Moldova

Cea de-a V-a Opinie a Comitetului Consultativ cu suportul Consiliului Europei a fost tradusă în limbile română, rusă și ucraineană, publicată pe site-ul web al Agenției Relații Interetnice (în continuare - ARI) și a fost distribuită ministerelor de resort, autorităților publice relevante și membrilor Consiliului Coordonator al

---

¹ A se vedea Opinia a V-a a Comitetului Consultativ al Convenției-cadru a Consiliului Europei din 7 iunie 2023; Rezoluția CM/ResCMN(2024)1 a Comitetului de Miniștri privind implementarea prevederilor Convenției-cadru pentru protecția minorităților naționale de către Moldova din 10 ianuarie 2024.

² A se vedea linkul <https://ari.gov.md/ro/raport6-conventia-cadru>

organizațiilor etnoculturale ale minorităților naționale. Rezoluția CM/ResCMN(2024)1 privind implementarea Convenției-cadru de către Republica Moldova, adoptată de Comitetul de Miniștri la data de 10 ianuarie 2024, a fost, de asemenea, tradusă în limbile română și rusă și publicată pe site-ul web al ARI.

Concluziile și recomandările experților Comitetului Consultativ expuse în cea de-a V-a Opinie au fost prezentate și pentru prima dată discutate cu organizațiile minorităților naționale în cadrul ședinței Consiliului coordonator al organizațiilor etnoculturale, care s-a desfășurat la data de 25 noiembrie 2023.

În vederea planificării și monitorizării activităților și măsurilor necesare pentru implementarea Convenției – cadru și a recomandărilor celui de-al V-lea ciclu de monitorizare în perioada de raportare au avut loc două ședințe ale Comisiei specializate în cadrul Consiliului Național pentru drepturile omului privind monitorizarea Convenției-cadru pentru protecția minorităților naționale coordonată de către Ministerul Educației și Cercetării (martie, septembrie 2024)³.

La data de 13 decembrie 2024 ARI în colaborare cu Consiliul Europei, au organizat seminarul “Reuniune de dialog privind implementarea Convenției-cadru pentru protecția minorităților naționale de către Republica Moldova”. Peste 145 de participanți – reprezentanți ai organelor administrației publice centrale și locale, organismelor internaționale și ai Consiliului Coordonator al organizațiilor etnoculturale – au discutat recomandările adresate Republicii Moldova în cadrul celui de-al 5-lea ciclu de monitorizare, identificând modalități eficiente de implementare practică a acestora împreună cu reprezentanții Comitetului Consultativ și autoritățile naționale. Agenda seminarului a cuprins sesiuni tematice precum asigurarea unei educații de calitate pentru minoritățile naționale, dezvoltarea culturilor și limbilor minorităților naționale, combaterea discriminării și consolidarea rolului instituțiilor, dar și participarea efectivă a persoanelor aparținând minorităților naționale.

---

³Comisia specializată a Consiliului național pentru drepturile omului responsabilă de monitorizarea implementării Convenției-cadru pentru protecția minorităților naționale a fost instituită de către Ministerul Educației și Cercetării prin Ordin 169/2024. Comisia funcționează în calitate de structură în cadrul Consiliului național pentru drepturile omului și reprezintă mecanismul instituțional pentru coordonarea și monitorizarea implementării a Convenției-cadru. În componența Comisiei intră reprezentanții Cancelariei de Stat, ministerelor și altor autorități/instituții publice, ce dețin competențe în domeniul de implementare a tratatului, precum și reprezentanții organizațiilor societății civile. Reprezentanți ai Oficiului Avocatului Poporului și Consiliului pentru Egalitate sunt membri ai Comisiei cu statut de observatori.

COMPARTIMENTUL II⁴

Informația privind măsurile întreprinse de către Republica Moldova pentru a îmbunătăți procesul de implementare a Convenției-cadru și a implementa recomandările celui de-al V-lea ciclu de monitorizare

Articolul 3

Colectarea datelor și recensământul populației și al locuințelor

Recensământul Populației și al Locuințelor din 2024

Realizarea marcantă în domeniul statisticii naționale în anul 2024 a constituit-o Recensământul populației și locuințelor (în continuare RPL 2024), care s-a desfășurat în perioada 8 aprilie - 7 iulie 2024, fiind urmat de realizarea Anchetei post recenzare în perioada 15 iulie - 11 august 2024. RPL 2024 este al 3-lea recensământ desfășurat de la declararea independenței Republicii Moldova.

În scopul realizării recensământului, care răspunde necesităților informaționale ale țării, dar și asigurării participării active a populației la RPL, au fost realizate numeroase consultări și alte activități cu diferite grupuri ale utilizatorilor și reprezentanților societății civile, inclusiv din rândul minorităților etnice.

Astfel, pe 19 martie 2024 Biroul Național de Statistica (în continuare - BNS) în parteneriat cu ARI au organizat o masă rotundă sub genericul „Recensământul Populației și Locuințelor 2024 și Comunitățile Etnoculturale din Republica Moldova”, organizat de BNS în parteneriat cu Agenția Relații Interetnice, cu participarea a circa 40 reprezentanți ai organizațiilor etnoculturale (inclusiv 4 reprezentanți ai comunității rome) în vederea informării asociațiilor minorităților naționale privind scopul și modul de organizare și desfășurare a recensământului din 2024 și necesitatea participării la recensământ. În total în cadrul mesei rotunde au participat reprezentanți ai 35 organizații etno-culturale.

Concomitent, eforturile țintite au fost întreprinse pentru a facilita procesul de recenzare a populației de etnie romă. Cu acest scop, în anul 2024 BNS a efectuat următoarele activități:

- A organizat o întrevvedere pe 08 februarie 2024 cu 4 reprezentanți ai Asociației Naționale a Mediatorilor Comunitari (ANMC) din Republica Moldova, Coaliției Vocea Romilor, Platformei Femeilor Rome „Romni,, din Moldova în contextul desfășurării Recensământului populației și al locuințelor (RPL) în perioada 08 aprilie - 07 iulie 2024.
- a făcut o prezentare în cadrul mesei rotunde organizată de Oficiul ONU pentru Drepturile Omului (OHCHR), pe 26 martie 2024, unde s-a explicat scopul RPL 2024 și rolul mediatorilor în creșterea gradului

---

⁴ Compartimentul II al Raportului se referă doar la articolele pentru care Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei și Comitetul Consultativ au formulat recomandări. Informațiile acoperite în rapoartele anterioare sunt considerate cunoscute și nu vor fi repetate.

de conștientizare a populației de etnie romă cu privire la importanța participării la Recensământul din 2024. La care au participat președintele Asociației Naționale a Mediatorilor Comunitari Romi din Republica Moldova, precum și 25 de mediatori comunitari din diferite regiuni ale țării.

Urmare a anunțului public de recrutare a personalului temporar de recensământ, au depus dosar de aplicare 16 persoane care la momentul aplicării activau în calitate de mediatori comunitari, dintre care 4 persoane au fost angajate în calitate de personal de recensământ.

Adițional, BNS a angajat 10 persoane în calitate de mediatori RPL pentru comunitățile de romi pentru orașele Soroca, Otaci, Râșcani, Edineț, municipiul Chișinău și satele Vulcănești (r. Nisporeni, sat Ursari ș.a. (r. Călărași), Zărnești (Cahul) și UTA Găgăuzia.

Mediatori din comunitățile romilor pentru RPL 2024 au realizat sarcinile de bază precum:

- i) Asigurarea informării populației din comunitățile specifice și teritoriul de competență despre petrecerea recensământului populației și al locuințelor;
- ii) Însoțirea recenzorului în sectorul de recensământ;
- iii) Facilitarea comunicării între recenzor și persoanele intervievate în vederea completării corespunzătoare a chestionarelor de recensământ;
- iv) Mediarea posibilelor situații de conflict/probleme apărute între recenzor și persoana intervievată.

Totuși, mediatorii au participat la elaborarea unui Spot video în contextul îndemnului de a participa la recensământul populației și locuințelor din 2024.

Conform Legii nr. 231/2022 privind recensământul populației și locuințelor, art. 11 alin. (1)⁵ în chestionarul de recensământ au fost incluse întrebările despre etnia, limba maternă, limba vorbită de obicei, precum și religia, răspunsurile la care au fost înregistrate la libera declarație a respondentului. Chestionarele de recensământ, suplimentar la versiunile română și rusă, au fost traduse în limbile ucraineană, găgăuză, bulgară și romani.

La data de 30 ianuarie 2024 BNS a prezentat rezultatele preliminare ale Recensământului 2024. Astfel, conform datelor colectate, numărul populației cu reședința obișnuită la data de referință – 8 aprilie 2024, a constituit 2 401,2 mii persoane. De asemenea, au fost diseminate datele preliminare ale recensământului 2024 care includ date privind mărimea și structura populației pe sexe, grupe majore de vârstă, medii de reședință și țara de naștere, precum și distribuția populației pe regiuni de dezvoltare și în funcție de caracteristici etno-culturale (etnia, religia,

---

⁵ „Pentru atingerea obiectivului recensământului prevăzut la art. 5 alin. (2), sunt colectate informații cu privire la tematicile de recensământ de bază, la nivel de unități de recensare, precum: a) caracteristicile demografice și sociale ale populației, inclusiv cele **etno-culturale** și educaționale...”

limba maternă, limba vorbită de obicei, dificultăți în desfășurarea activităților zilnice).

Din totalul populației care a declarat etnia, la recensământul din 2024, persoanele care s-au declarat moldoveni și români constituie respectiv 77,2% și 7,9%. Dintre minoritățile etnice, s-au declarat ucrainenii 4,9%, găgăuzii 4,2%, rușii 3,2%, bulgarii 1,6% și romi/țigani 0,4%. Comparativ cu recensământul din 2014, la cel din 2024 se constată creșterea ponderii populației care s-a declarat ca moldoveni (de la 75,3% la 77,2%), români (de la 6,7% la 7,9%) și romi/țigani (de la 0,3% la 0,4%). Celelalte etnii înregistrează o scădere a proporției în total populație: ucrainenii de la 6,8% la 4,9%, rușii de la 4,1% la 3,2%, găgăuzii de la 4,4% la 4,2% și bulgarii de la 1,9% la 1,6%. Alte etnii însumează 0,5% din total populație care au declarat etnia.

În profil teritorial, distribuția etniilor nu a suferit schimbări semnificative, la nivel de regiuni predomină populația care s-a declarat moldoveni (de la 87,8% în Regiune de Dezvoltare Centru la 72,9% în mun. Chișinău), cu excepția UTA Găgăuzia unde majoritatea (81,9%) s-au declarat găgăuzi. Ucrainenii și rușii constituie ponderi sporite în Regiune de Dezvoltare Nord (9,6% și, respectiv 3,5%) și mun. Chișinău (5,1% și, respectiv, 5,9%), iar bulgarii - în Regiune de Dezvoltare Sud (7,8%)

Din totalul populației care a declarat limba maternă la RPL 2024, 49,2% au declarat "limba moldovenească" ca limba maternă și 31,3% - limba română. Dintre alte limbi declarate ca limbă maternă se remarcă limba rusă - cu 11,1%, urmată de găgăuză cu 3,8%, ucraineană cu 2,9% și bulgară - 1,2%. Distribuția teritorială arată o pondere mai mare a celor care au declarat limba română ca limbă maternă în mun. Chișinău (47,9%), limba găgăuză în UTA Găgăuzia (77,7%), ucraineană în Regiune de Dezvoltare Nord (6,3%) și bulgară în Regiune de Dezvoltare Sud (6,7%). Limba rusă prezintă pondere mai semnificativă în Regiune de Dezvoltare Nord (13,0%) și mediul urban din toate regiunile.

Conform declarațiilor populației cu reședință obișnuită recensate, vorbitorii (de obicei) de "limbă moldovenească" constituie 46,0% din populație, iar de limbă română - 33,2%, însumate fiind în creștere cu 0,5 puncte procentuale, în comparație cu recensământul din 2014. Ponderea limbii ruse, ca limbă vorbită de obicei, este mai mare decât a celorlalte limbi, reprezentând 15,3%, pe când ponderea acestora fiind mai mică: găgăuză 2,3%, ucraineană 2%, bulgară 0,8%, romani/țigănească 0,3%. Față de recensământul anterior, se atestă o creștere semnificativă a ponderii limbii române ca limbă vorbită de obicei, cu 9,5 puncte procentuale, o sporire moderată a ponderii limbii ruse - cu 0,7 puncte procentuale. În același timp se atestă o scădere a ponderii limbilor ucraineană, găgăuză și bulgară cu 0,8 puncte procentuale, 0,3 puncte procentuale și respectiv, 0,2 puncte procentuale.

În privința religiei majoritatea persoanelor s-au declarat ortodocși (95,0%). Dintre minoritățile confesionale mai reprezentative s-au declarat: bapțiști (1,1%), Martorii lui Iehova (0,7%), penticostali (0,5%), adventiști (0,3%). S-au declarat: atei 0,6% și fără religie 0,8%.

Rezultate finale ale Recensământului 2024 se preconizează să fie publicate în 2 etape - timp de 12 luni și de 18 luni de la finalizarea desfășurării lucrărilor în teren (respectiv până în luna august 2025 și februarie 2026).

În privința recomandării Comitetului Consultativ de a efectua sondaje etnobarometrice periodice privind percepțiile, atitudinile și convingerile persoanelor aparținând comunităților etnice, precum și cercetări calitative și cantitative independente privind condițiile de viață și exercitarea efectivă a drepturilor minorităților naționale rome în scopul completării datelor recensământului, autoritățile naționale au întreprins următoarele acțiuni.

Agencia Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă (în continuare - ANOFM) colectează date dezagregate a persoanelor care aparțin minorităților naționale rome corespunzător serviciilor și măsurilor de ocupare acordate acestora. Sistemul informațional automatizat permite obținerea doar datelor și a rapoartelor generale asupra acțiunilor pe piața muncii oferite romilor, care sunt utilizate în mare parte pentru analiza internă și reflectarea nivelului de șomaj sau procesul de implicare în căutarea și ocuparea unui loc de muncă. Totodată, colectarea acestor date conduc la îmbunătățirea viziunii asupra rezultatelor serviciilor oferite și îmbunătățirea politicilor pe acest domeniu. Astfel, instituția susține necesitatea de îmbunătățire a infrastructurii de colectare și analiză a datelor, dezvoltare a interconectărilor între sisteme și colaborarea activă cu reprezentanții comunității rome pentru implementarea unor măsuri mai eficiente și incluzive.

În scopul colectării regulate de date dezagregate privind condițiile de viață ale minorității rome, prin Ordinul Ministerului Sănătății nr. 272/2023 „Cu privire la realizarea Programului pentru susținerea populației de etnie romă din Republica Moldova pentru anii 2022-2025, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 576/2022”, Ministerul Sănătății (în continuare - MS) solicită periodic prestatorilor de servicii medicale informații privind accesul la servicii medicale al populației de etnie romă. Aceste date includ detalii despre grupuri defavorizate, persoane neasigurate, femei și copii, etc.

În anul 2024, Consiliul pentru Egalitate, cu suportul partenerilor de dezvoltare, a desfășurat „Studiul privind percepțiile și atitudinile față de egalitate în Republica Moldova”. Potrivit studiului se atestază o relativă creștere a gradului de acceptare pentru majoritatea grupurilor de persoane care aparțin comunităților etnice. Totodată, studiul nominalizat constată că comunicarea interetnică este redusă. Cercurile sociale ale respondenților includ mai degrabă rar oameni de altă etnie. Cele mai strânse relații le au persoanele de etnie rusă cu ucrainenii, în timp ce etnicii găgăuzi și bulgari dezvoltă legături puternice în interiorul grupului etnic de

apartenență. Romii sunt respinși de toate grupurile etnice și au parte de atitudini puternic nefavorabile.

Articolul 4

Cadrul juridic, instituțional și politic pentru combaterea discriminării și asigurarea accesului egal la drepturile omului al persoanelor aparținând minorităților naționale

Asigurarea respectării principiului nediscriminării și egalității, excluderii stereotipurilor și prejudecăților față de anumite grupuri de persoane vulnerabile determină un efort continuu din partea autorităților, atât pe dimensiunea normativă cât și instituțională.

Actualmente, cadrul juridic și instituțional al Republicii Moldova în materie de combatere a discriminării și a tratamentului egal este cuprinzător și continuie să fie consolidat pe o bază permanentă prin diverse inițiative legislative, instituționale și politice.

Dezvoltarea cadrului legal și instituțional în domeniul drepturilor omului și combaterii discriminării

Modificările normative majore în domeniul nediscriminării au fost adoptate prin Legea nr. 2 din 02.02.2023, prin care au fost operate modificări în Legea nr.121/2012 privind asigurarea egalității, Codul contravențional și Legea nr. 298/2012 privind activitatea Consiliului pentru Egalitate.

În același timp, în contextul agendei de integrare europeană a țării și în scopul asigurării unor standarde de înaltă calitate de protecție a drepturilor tuturor persoanelor indiferent de criteriu, Republica Moldova urmează să alinieze deplin cadrul legislativ național la acquis-ul UE, în particular la noile Directive privind standardele organismelor pentru egalitate⁶, precum și să incrimineze răspunderea persoanei juridice pentru infracțiuni de natură rasistă și xenofobă, potrivit Decizie-cadru 2008/913/JAI din 28 noiembrie 2008.

Prin HG nr. 164 din 06.03.2024 a fost adoptat un nou ***Program național privind asigurarea respectării drepturilor omului pentru anii 2024-2027 (PNADO)***.

---

⁶ Directiva 2024/1499 a Consiliului din 7 mai 2024 privind standardele aplicabile organismelor de promovare a egalității în domeniul egalității de tratament între persoane, fără deosebire de rasă sau origine etnică, în domeniul egalității de tratament în materie de încadrare în muncă și de ocupare a forței de muncă, indiferent de religie sau convingeri, handicap, vârstă sau orientare sexuală și în domeniul egalității de tratament între femei și bărbați în materie de securitate socială și în ceea ce privește accesul la bunuri și servicii și furnizarea de bunuri și servicii și de modificare a Directivelor 2000/43/CE și 2004/113/CE ;

- Directiva 2024/1500 privind standardele aplicabile organismelor de promovare a egalității de tratament și a egalității de șanse între femei și bărbați în materie de încadrare în muncă și de ocupare a forței de muncă și de modificare a Directivelor 2006/54/CE și 2010/41/UE.

Obiectivul acestora este asigure continuitatea, evoluția și progresul politicii naționale în domeniul drepturilor omului, inclusiv implementarea recomandărilor mecanismelor internaționale, regionale și naționale de protecție a drepturilor omului, astfel încât să sporească nivelul de respectare și de exercitare a drepturilor fiecărei persoane, precum și minimizeze eficient riscurile de încălcare a drepturilor omului în Republica Moldova.

Programul abordează transversal o arie extinsă de drepturi și cuprinde atât măsuri de ordin normativ, cât și instituțional în scopul asigurării unei bune implementări.

PNADO 2024-2027 urmează să asigure complementaritatea politicilor sectoriale, axându-se pe următoarele priorități: asigurarea drepturilor omului, prioritizate în mod participativ prin consensul larg dintre autoritățile publice, societatea civilă, instituțiile naționale de protecție a drepturilor omului; consolidarea mecanismelor instituționale de implementare, coordonare și monitorizare a angajamentelor statutului în domeniu. Programul vine să complinească politicile în domeniul educației, al sănătății, al justiției și cel social, precum și să promoveze cultura drepturilor omului și toleranța. De asemenea, PNADO țintește cele mai vulnerabile grupuri identificate în realizarea fiecărui drept, valorificând abordarea bazată pe drepturile omului.

Documentul urmează să fortifice mecanismele existente de coordonare și monitorizare a angajamentelor în domeniul drepturilor omului prin: (i) coordonarea și supravegherea adecvată a procesului de implementare a acestora; (ii) operaționalizarea promptă a recomandărilor emise de organismele internaționale, regionale și naționale de protecție a drepturilor omului; (iii) colectarea datelor conform standardelor în domeniul drepturilor omului.

Programul are determinate 2 priorități:

1. Drepturile omului, care, prin consensul dintre autoritățile publice, societatea civilă și instituțiile naționale de protecție a drepturilor omului, sunt prezentate în ordine aleatorie, conștientizând prioritatea fiecărui dintre drepturile abordate.
2. Cadrul de politici publice și mecanisme instituționale de asumare, implementare, coordonare și monitorizare a angajamentelor statutului în domeniul drepturilor omului.

Programul conține 14 obiective G generale:

1. Sistemul de justiție și organele de drept asigură procese echitabile și proceduri efective, cu respectarea drepturilor omului, în special pentru grupurile vulnerabile.
2. Tortura și relele tratamente sunt eradicate.
3. Sistemul de învățământ este incluziv și asigură educație bazată pe drepturile omului.
4. Dreptul la cel mai înalt standard de sănătate asigurat.
5. Dreptul la securitate socială pentru toate persoanele în situații de risc și vulnerabilitate asigurat.
6. Dreptul la locuință, apă și sanitație este asigurat, cu accent pe grupurile vulnerabile.

7. Autoritățile publice promovează și asigură realizarea progresivă a dreptului la un mediu ambiant sănătos și durabil.
8. Demnitate umană inerentă, tratament echitabil și nediscriminatoriu asigurat.
9. Dreptul la muncă și remunerare echitabilă a femeilor și bărbaților asigurat, munca forțată eradicată.
10. Documentarea, capacitatea juridică, protecția vieții private și a datelor cu caracter personal asigurate.
11. Libertatea de întrunire, asociere, conștiință și religie sunt respectate, protejate și facilitate.
12. Drepturi culturale asigurate.
13. Cadrul de politici publice în domeniul drepturilor omului consolidat către 2027.
14. Mecanismul instituțional consolidat și eficient în domeniul drepturilor omului.

Documentul stabilește că finanțarea acțiunilor prevăzute în Planul de acțiuni, se va efectua din contul și în limitele bugetului aprobat de către autoritățile publice conform cadrului bugetar pe termen mediu, precum și din surse externe ale partenerilor: Oficiul ONU pentru Drepturile Omului, Guvernul României, Guvernul Suediei etc.

Valoarea totală estimativă a mijloacelor financiare necesare pentru realizarea Programului și implementarea Planului de acțiuni este de **4303394 mii lei**:

- din Bugetul Public Național - **4033100 mii lei**;
- din sursele partenerilor de dezvoltare - **270294 mii lei**, din care 220184 mii sunt din surse identificate, iar 50109 mii lei urmează a fi identificate.

Activitatea Consiliului pentru Egalitate

Examinarea plângerilor privind discriminarea constituie apanajul Consiliului Egalității și a instanțelor de judecată. Totodată, Consiliul pentru Egalitate continuă să reprezinte instituția cheie care îndeplinește rolul de „garant al respectării și aplicării principiului nediscriminării”.

Pe parcursul anului 2024, Consiliul pentru egalitate a examinat 279 de plângeri, dintre care 45 de plângeri privind discriminarea persoanelor aparținând minorităților naționale. Dintre acestea 34 au vizat presupusa discriminare în baza criteriului de limbă, iar 11 au vizat presupusa discriminare în baza criteriului de origine etnică. Dintre acestea 23 de plângeri au fost declarate inadmisibile, 9 sunt în curs de examinare, iar 2 plângeri au fost retrase. Consiliul a emis 7 decizii de constatare a discriminării în care a formulat 13 recomandări și 4 decizii de neconstatare a discriminării.

Toate deciziile și avizele consultative sunt publicate pe pagina web a instituției <https://egalitate.md/>. În anul 2024 Consiliul a monitorizat gradul de implementare a recomandărilor emise în 2023. Dintr-un număr total de 61 de recomandări și prescripții, 18 au fost implementate integral, 29 sunt încă monitorizate, iar 8 dintre ele au fost contestate în instanță. De asemenea, Consiliul a constatat că alte 6

recomandări au devenit învechite din cauza încetării raporturilor de muncă cu victimele discriminării. Totodată, din cele 34 de recomandări privind cadrul legislativ, autoritățile competente au inițiat procesul de modificare a legislației pentru 4 dintre ele.

Pentru monitorizarea implementării recomandărilor în domeniul drepturilor minorităților naționale formulate de Consiliul pentru Egalitate și Oficiul Avocatului Poporului, Ministerul Justiției elaborează anual rapoarte privind gradul de implementare a acestora. În acest sens, Ministerul Justiției monitorizează procesele relevante, evaluează conformitatea măsurilor adoptate cu standardele naționale și internaționale aplicabile și inițiază modificările legislative necesare, după caz.

Întreprinderea măsurilor efective de prevenire și combatere a discriminării, determină în continuare necesitatea de consolidare a capacităților Consiliului pentru egalitate, dar și a organelor de aplicare a legii care asigură investigarea cazurilor, precum și îmbunătățirea mecanismelor de colectare a datelor statistice prin obținerea unor date sigure și comparabile, cu scopul de a orienta politica și a monitoriza implementarea măsurilor de abordare a problemei.

În contextul fortificării capacităților instituționale și funcționale ale Consiliului pentru Egalitate în vederea facilitării ocupării posturilor vacante în cadrul acestuia a fost majorată valoarea de referință aplicabilă la calcularea salariilor pentru personalul Consiliului pentru Egalitate de la 2100 la 2500 lei. Respectiv, salariul personalului Consiliului a fost majorat începând cu 01 ianuarie 2024 cu 15%.

Activitatea Biroului Avocatului Poporului

În anul 2023, Oficiul Avocatului Poporului al Republicii Moldova a obținut reacreditarea cu statutul „A” de către Subcomitetul pentru Acreditare al Alianței Globale a Instituțiilor Naționale pentru Drepturile Omului. Această recunoaștere confirmă conformitatea deplină a instituției cu Principiile de la Paris, consolidând statutul similar obținut în 2018.

În cadrul procesului de acreditare, Subcomitetul a formulat recomandări cheie adresate autorităților moldovene. În primul rând, a subliniat necesitatea integrării principiilor pluralismului și diversității în cadrul legal care reglementează activitatea Biroului Avocatului Poporului, cu referire specifică la Principiul B.1 din Principiile de la Paris și punctul 1.7 din Observația generală privind „Asigurarea pluralismului INDO”. În al doilea rând, Subcomitetul a evidențiat importanța alocării de resurse financiare adecvate pentru permiterea îndeplinirii integrale a mandatului instituției, inclusiv prin acordarea de salarii și bonusuri personalului comparabile cu cele ale funcționarilor publici cu atribuții similare din alte instituții de stat.

Pentru remedierea problemei salariilor reduse, în 2024 au fost implementate măsuri pozitive de îmbunătățire a remunerării personalului. Legea nr. 418 din 22 decembrie 2023 privind bugetul de stat pentru 2024 a stabilit majorarea cu 30% a salariilor angajaților Oficiului Avocatului Poporului. De asemenea, Legea nr. 305 din 19 decembrie 2024, care a modificat Legea nr. 270/2018 privind sistemul unic de salarizare, a revizuit Anexa 3 pentru ajustarea gradelor salariale. Astfel, funcțiile publice manageriale au fost majorate cu cinci grade succesive, iar cele executive cu zece grade. Ca urmare, începând din ianuarie 2025, salariile personalului instituției au crescut cu aproximativ 25%.

În 2024, Oficiul Avocatului Poporului a înregistrat un total de 1.001 plângeri, inclusiv 76 de cazuri depuse prin cele patru oficii regionale din Bălți, Cahul, Comrat și Varnița. Analiza plângerilor primite în 2024 a identificat tipare recurente de încălcări ale drepturilor omului. Cele mai frecvente au vizat: accesul liber la justiție; dreptul la asistență și protecție socială; securitatea personală și protecția demnității umane; drepturile în muncă; accesul la informație; și dreptul la protecția sănătății. .

Activitățile de instruire a funcționarilor publici în domeniul drepturilor minorităților naționale și combaterii discriminării

Cancelaria de stat a continuat dezvoltarea competențelor funcționarilor publici privind drepturile minorităților naționale conform Planului anual de formare și dezvoltare profesională a personalului din autoritățile publice pentru anul 2024, aprobat prin hotărârea Guvernului nr. 79/2004.

Astfel, tematică minorităților naționale a fost inclusă în tematică generală „Integrarea drepturilor omului în activitatea autorităților publice”. În total 600 de funcționari publici au fost instruiți, printre altele, în domeniul drepturilor minorităților naționale în cadrul programelor de dezvoltare profesională, cum ar fi:

- Integrarea profesională a funcționarilor publici debutanți, (Curs de formare inițială, 40 de ore) — 200 persoane;
- Managementul performanței în administrația publică centrală (Curs de dezvoltare profesională, 40 de ore) - 150 persoane;
- Aspecte aferente procesului de reformă a administrației publice (Curs de dezvoltare profesională, 24 de ore, Secretari ai consiliilor locale (prioritar din cadrul primăriilor participante la reforma administrației publice) - 125 persoane;
- Aspecte generale privind buna guvernare locală (Curs de formare inițială, 40 de ore, Primari și consilieri locali (primul mandat)) — 100 persoane
- Managementul performanței în administrația publică locală (Curs de dezvoltare profesională, 40 de ore, Funcționari publici de conducere din autoritățile publice locale de nivelul întâi cu peste 5 000 de locuitori, mai puțin de 5 ani de experiență managerială — 25 • persoane.

În perioada iunie 2023 – decembrie 2024, **Institutul Național al Justiției** (în continuare INJ) a organizat 10 activități de formare continuă, în cadrul cărora au

fost instruite 381 de persoane din sistemul justiției, dintre care: 73 judecători, 77 procurori, 9 avocați, 81 asistenți judiciari, 31 grefieri, 60 consultanți ai procurorului, 5 consultanți, 8 specialiști, 22 colaboratori ai instanțelor, 3 șefi ai secretariatului, 11 ofițeri de urmărire penală, 1 formator INJ. Aceste activități au vizat îmbunătățirea cunoștințelor și abilităților actorilor din sistemul justiției în domeniul nediscriminării, egalității și soluționării cazurilor legate de infracțiunile motivate de prejudecată, dispreț sau ură. Și anume:

➤ **Seminare:**

- 2 seminare pe tema „Nediscriminare și egalitate. Standardele de protecție ale minorităților etno-lingvistice și religioase” (30 noiembrie, 1 decembrie) – 45 de participanți.
- 2 seminare pe tema „Particularitățile infracțiunilor motivate de prejudecăți, dispreț sau ură prin prisma jurisprudenței CEDO” (23-24 noiembrie) – 62 de participanți.
- 4 seminare pe tema „Particularitățile soluționării cauzelor ce implică fapte motivate de ură, prejudecăți sau dispreț prin prisma jurisprudenței CEDO” (29-30 mai, 14-15 noiembrie) – 98 de participanți.
- 1 seminar pe tema „Aspecte practice în investigarea cazurilor de discriminare, discurs de ură și infracțiuni motivate de prejudecată” (13 septembrie) – 52 de participanți.

➤ **Școală de toamnă:**

- „Particularitățile infracțiunilor motivate de prejudecăți, dispreț sau ură prin prisma jurisprudenței CEDO” (28-29 noiembrie) – 19 participanți.

➤ **Cursuri de instruire:**

- 4 cursuri pe tema „Nediscriminare și egalitate. Standarde de protecție a minorităților (etno-lingvistice, religioase, sexuale etc.)” (6-7 iunie, 21-22 noiembrie) – 105 participanți.

Obiectivele atinse au inclus:

- Îmbunătățirea cunoștințelor despre standardele internaționale de protecție a drepturilor omului și a minorităților.
- Consolidarea abilităților de investigare și soluționare a cazurilor legate de infracțiuni motivate de prejudecată, discurs de ură și discriminare.
- Promovarea unei abordări uniforme și eficiente în aplicarea jurisprudenței CEDO.

Pe segmentul instruirii electronice au fost prestate două Cursuri electronice în domeniul antidiscriminării, la care au fost înregistrate 87 de participări și 30 de certificări, dintre care: 2 judecători, 3 procurori, 1 consultant al procurorului, 11 asistenți judiciari, 2 grefieri, 2 colaboratori din cadrul instanței, 3 avocați ai Consiliului Național pentru Asistența Juridică Garantată de Stat și 6 studenți.

Aceste activități de formare continuă contribuie la profesionalizarea actorilor din sistemul justiției și la asigurarea unei aplicări mai eficiente a legislației în domeniul protecției drepturilor omului și combaterea discriminării.

În perioada anilor 2023-2024 **Procuratura Generală** a organizat următoarele instruirii pentru procurori și consilieri ai procurorului, după cum urmează:

- Seminar *"Nediscriminare și egalitate. Standardele de protecție ale minorităților etno-lingvistice și religioase"* – 3 seminare, instruiți 43 procurori;
- Seminar *"Nediscriminare și egalitate. Standarde de protecție ale minorilor"* – 2 seminare, instruiți 30 procurori;
- Instruirii regionale *"Principiile nediscriminării și toleranței în contextul crizei refugiaților din Ucraina: aplicabilitatea acestora în activitatea profesională"* – 2 instruirii, instruiți 34 procurori;
- Particularitățile soluționării cauzelor ce implică fapte motivate de ură, prejudecăți sau dispreț prin prisma jurisprudenței CtEDO – instruiți 15 procurori;
- Nediscriminare și egalitate. Standarde de protecție a minorităților (etno-lingvistice, religioase, sexuale, etc) – instruiți 15 procurori.

În perioada februarie-iulie 2024, **Inspectoratul General al Poliției** (în continuare - IGP) a organizat și participat la o serie de activități de instruire și ateliere de lucru axate pe combaterea discriminării, discursului de ură și a infracțiunilor motivate de prejudecată. Aceste inițiative au avut ca scop îmbunătățirea cooperării interinstituționale, creșterea conștientizării și consolidarea capacităților profesionalilor din domeniul aplicării legii.

Principalele activități:

1. Cursuri de instruire:

- În februarie 2024, 80 de angajați ai IGP au participat la cursuri despre colectarea datelor dezagregate privind infracțiunile motivate de prejudecată, desfășurate la Chișinău, Comrat și Bălți.
- În aprilie 2024, 42 de polițiști au fost instruiți în utilizarea sistemului informațional „Registrul informației criminalistice și criminogene”.
- În iunie și iulie 2024, au avut loc cursuri dedicate formatorilor și angajaților IGP pe teme precum discursul instigator la ură și particularitățile documentării infracțiunilor motivate de prejudecată.

2. Crearea rețelelor de suport:

- În martie și mai 2024, au fost create rețele de suport pentru grupurile vulnerabile în raioanele Soroca, Călărași, Dubăsari și Cimișlia. Aceste rețele reunesc autorități locale, polițiști, asistenți sociali și ONG-uri pentru a oferi sprijin victimelor discriminării și violenței motivate de prejudecată.

3. Ateliere de lucru:

- În aprilie și mai 2024, au fost organizate ateliere de lucru pentru a discuta despre sub-raportarea cazurilor, procedurile de depunere a plângerilor și elaborarea unor materiale informative pentru grupurile vulnerabile.

4. Cooperare internațională:

- Consiliul Europei a oferit sprijin și îndrumare în implementarea acestor inițiative, inclusiv prin proiectele „Combaterea discriminării,

discursului de ură și crimelor motivate de prejudecată” și „Consolidarea diversității și egalității în Republica Moldova”.

Rezultate și obiective atinse:

- Îmbunătățirea sistemului de colectare și analiză a datelor privind infracțiunile motivate de prejudecată.
- Creșterea gradului de conștientizare și cooperare între autorități și societatea civilă.
- Oferirea de sprijin și asistență specializată grupurilor vulnerabile.
- Armonizarea cadrului juridic și instituțional cu standardele internaționale.

Aceste activități contribuie la construirea unui sistem de poliție mai incluziv și la prevenirea eficientă a incidentelor motivate de prejudecată, asigurând o mai bună protecție pentru grupurile vulnerabile din Republica Moldova.

În 2024, **Oficiul Avocatului Poporului** a intensificat eforturile de informare în domeniile sale strategice, organizând 235 de activități de informare. Prin aceste inițiative, 5.243 de titulari de drepturi⁷ 2.261 de titulari de obligații⁸ și au beneficiat de informații esențiale menite să consolideze respectul și aplicarea drepturilor fundamentale. În total au beneficiat de informări și instruiți 7504 de persoane.

Dintre acestea, cele mai multe sesiuni au fost desfășurate în domeniul prevenirii torturii, unde au avut loc 42 de activități, informând 238 de titulari de drepturi și 851 de titulari de obligații. De asemenea, un număr semnificativ de sesiuni a fost organizat în domeniul educației pentru drepturile omului, cu 37 de activități, având un impact asupra 1.030 de titulari de drepturi și 173 de titulari de obligații.

Domeniul accesului la justiție a inclus 34 de activități, ajungând la 478 de titulari de drepturi și 180 de titulari de obligații. În ceea ce privește drepturile copilului, s-au desfășurat 90 de activități, prin care au fost informați 2759 titulari de drepturi și 596 titulari de obligații.

Pe segmentul protecției sociale, s-au organizat 10 activități, având ca beneficiari 103 titulari de drepturi și 142 de titulari de obligații. În același timp, în cadrul sesiunilor privind mecanismul național de protecție a drepturilor omului în Republica Moldova, au fost desfășurate 10 activități, informând 141 de titulari de drepturi și 53 de titulari de obligații.

În domeniul ocrotirii sănătății, s-au desfășurat 7 activități, la care au participat 82 de titulari de drepturi și 179 de titulari de obligații. În ceea ce privește alte domenii conexe, s-au organizat 5 sesiuni de informare, având 412 titulari de drepturi și 87 de titulari de obligații.

---

⁷ titularii de drepturi (populația generală și grupurile vulnerabile)

⁸ titularii de obligații (funcționarii publici, forțele de ordine, sistemul judiciar, educatorii etc.).

În vederea capacitării autorităților administrației publice locale privind managementului cazurilor de discriminare în anul 2024 **Consiliul pentru Egalitate**, a organizat 6 sesiuni de instruire și informare pentru funcționarii publici din cadrul autorităților publice locale. Astfel, circa 118 angajați au fost instruiți în vederea contribuției la identificarea, documentarea și raportarea cazurilor de discriminare, prevenirii tensiunilor interetnice și cooperarea interculturală.

Servicii de consiliere și asistență juridică gratuite pentru persoanele aparținând minorităților naționale, în special cele aparținând minorității rome.

În temeiul Legii nr.198/2007, de asistență juridică garantată de stat beneficiază toate persoanele al căror venit este mai mic decât salariul minim lunar pe țară stabilit de Guvern. De asemenea, potrivit legii menționate de asistență juridică garantată de stat beneficiază necondiționat, indiferent de venit, victimele violenței în familie, victimele traficului de ființe umane, copiii, persoanele cu dizabilități, victimele agresiunii sexuale, solicitanții de azil. Aceste prevederi se aplică nediscriminatoriu tuturor persoanelor care întrunesc condițiile, inclusiv celor care aparțin minorităților naționale.

Informarea și educarea juridică a populației, inclusiv de etnie romă, în vederea accesibilității serviciilor de asistență juridică garantată de stat, are loc prin intermediul rețelei naționale de parajuriști comunitari, aceasta constituind principalul mecanism de abilitare juridică a populației în cadrul sistemului de asistență juridică garantată de stat. Spre deosebire de o campanie de informare, care se organizează ocazional, abilitarea juridică a populației prin intermediul parajuriștilor are caracter permanent.

Totodată, pentru informarea juridică a populației la distanță a fost dezvoltată platforma on-line parajurist.md pentru a răspunde necesității de educație juridică în rândul populației Republicii Moldova, dar și pentru procesul de auto-instruire a parajuriștilor. Site-ul se adresează publicului larg, fără restricții și gratuit. Portalul vine în ajutorul cetățenilor Republicii Moldova cu o bibliotecă media, în care aceștia pot obține informații privind cele mai frecvente întrebări și răspunsuri juridice din varii domenii de interes, precum și noutățile juridice lunare. Toată echipa de para-juriști este conectată la platformă pentru a oferi primul ajutor juridic.

De asemenea, Consiliul Național pentru Asistența Juridică Garantată de Stat în colaborare cu Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare Moldova (PNUD Moldova) a format echipe mobile multidisciplinare, care oferă cetățenilor consiliere juridică gratuită. Acestea se deplasează în localitățile în care nu sunt parajuriști și oferă asistență juridică primară garantată de stat și sprijin persoanelor din grupuri social-vulnerabile, care nu au posibilitatea să apeleze la serviciile unui avocat sau jurist, pentru a-și soluționa problemele.

Educație, instruire și sensibilizare a publicului larg în domeniul drepturilor omului și combaterii discriminării rasiale

În vederea creșterii gradului de conștientizare a publicului cu privire la drepturile omului, legislația națională în domeniul combaterii discriminării existentă și căile de atac disponibile împotriva discriminării autoritățile relevante desfășoară diferite acțiuni de informare.

Pe parcursul anului 2024, **Inspectoratul național de securitate publică**, urmare a generalizării și sistematizării rezultatelor obținute de subdiviziunile subordonate IGP (Inspectoratele de Poliție teritoriale), raportează despre eficientizarea interacțiunii cu comunitățile de romi prin dezvoltarea colaborării cu mediatorii comunitari, specialiștii din domeniile educației, sănătății publice, asistenței sociale, reprezentanții Agenției naționale pentru ocuparea forței de muncă, având ca scop eliminarea oricărei forme de abuz și discriminare în privința acestora.

În vederea realizării sarcinilor propuse, au fost organizate și desfășurate 290 de acțiuni privind eficientizarea interacțiunii cu comunitățile de romi, unde mediatorii comunitari au participat la 164 întruniri, la care au asistat 2702 persoane de etnie romă.

În perioada de raport, de către angajații Inspectoratelor de poliție teritoriale subordonate IGP au fost desfășurate activități cu privire la prevenirea traficului de copii și femei de etnie romă fiind informați total 4564 persoane (copii- 2865 și femei de etnie romă-1699).

Pe parcursul anului 2024, **subdiviziunile Poliției** din Republica Moldova au organizat șase campanii și activități de recrutare, cu accent pe implicarea comunităților de etnie romă și a tinerilor. Aceste inițiative au avut ca scop informarea și atragerea candidaților potențiali, precum și promovarea oportunităților de angajare în cadrul Poliției.

Principalele activități au includ:

1. **26 februarie 2024:** IP Soroca a desfășurat o campanie de recrutare în comunitatea romă din orașul Soroca, însă nu au fost recrutați candidați.
2. **29 martie 2024:** IP Soroca a organizat evenimentul „Ziua ușelor deschise”, implicând tineri, inclusiv cei de etnie romă.
3. **14 mai 2024:** IP Ocnîța a participat la o ședință organizatorică în orașul Otaci, unde cetățenii de etnie romă au fost informați despre beneficiile și procedurile de angajare în Poliție.
4. **IP Edineț:** A trimis o solicitare către Direcția ocupării forței de muncă pentru promovarea funcțiilor vacante, informând reprezentanții de etnie romă și distribuind pliante informative.
5. **20 iunie 2024:** IP Rîșcani a organizat o întâlnire cu cetățeni de etnie romă, prezentând oportunitățile de angajare în Poliție și admiterea la Academia „Ștefan cel Mare” a MAI. La eveniment au participat 21 de persoane de etnie romă.

6. **19 septembrie 2024:** Angajații Poliției au participat la „Târgul locurilor de muncă” la Palatul Republicii, prezentând locurile vacante, condițiile de angajare și interacționând direct cu persoanele în căutare de locuri de muncă.

Scopul activităților:

- Promovarea oportunităților de angajare în cadrul Poliției.
- Atragerea candidaților din comunitățile de etnie romă și a tinerilor.
- Informarea publicului despre beneficiile și procedurile de recrutare.

Aceste campanii și activități demonstrează eforturile Poliției de a crește diversitatea și incluziunea în rândul angajaților săi, precum și de a consolida relațiile cu comunitățile locale.

În perioada de referință în vederea promovării egalității, toleranței și valorilor democratice, **Consiliul pentru Egalitate** a desfășurat 30 de sesiuni de instruire la care au participat 961 de persoane (refugiați din Ucraina, mediatori comunitari, femei și fete de etnie romă, reprezentanți ai ONG-urilor, funcționari publici, reprezentanți ai APL-urilor, polițiști, asistenți sociali, profesori, elevi, studenți).

Totodată, în cadrul celor 3 campanii de informare și sensibilizare desfășurate „Zero Discriminare”, „Uniți prin toleranță”, „Caravana Drepturilor Omului 2024”, Consiliul a realizat 10 activități de informare în vederea sporirii gradului de informare al populației privind fenomenul discriminării, forme de manifestare și modalități de combatere a acestuia. În cadrul a 6 acțiuni de instruire desfășurate de către Consiliu pe parcursul anului 2024 au participat reprezentanți ai organizațiilor neguvernamentale.

Oficiul Avocatului Poporului a comemorat activ 15 zile internaționale dedicate drepturilor omului pe parcursul anului, transformând fiecare eveniment într-o platformă strategică pentru educație publică, consolidarea solidarității și mobilizarea civică. Instituția a dezvoltat campanii de conștientizare specializate, a organizat evenimente publice și a facilitat dezbateri cu experți pentru a marca date importante, precum Ziua Internațională a Copilului, Ziua Mondială a Refugiaților, Ziua Internațională de Sprijin a Victimelor Torturii și Ziua Internațională a Femeii.

De menționat este campania #EuNUaplic166/1 – #EuRespectDemnitateaUmană, organizată de Oficiul Avocatului Poporului, care a reușit să mobilizeze multiple părți interesate instituționale în jurul unui mesaj unitar împotriva tratamentelor inumane sau degradante.

Eforturile de informare ale instituției în cadrul acestei campanii au inclus:

- Inițiativa „Caravana Drepturilor Omului”, care a implicat direct comunități din 16 localități din regiunile de Nord, Centru și Sud ale țării;

- Proiectul „Orașul Drepturilor Omului” desfășurat în Cahul, Ungheni și Drochia, cu activități educative interactive care au atras sute de participanți din toate categoriile de vârstă.

Situația în regiunea transnistreană

Situația drepturilor omului este alarmantă în regiunea transnistreană și continuă să degradeze în contextul persecuțiilor dispuse de factorii propagandistici de la Tiraspol, care mențin o cenzură informațională acerbă și interzic exercitarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, garantate de dreptul internațional, inclusiv dreptul la liberă circulație, la liberă exprimare, la petiționare, la educație în limba maternă, la proprietate privată, la un proces echitabil în fața instanțelor împuternicite prin lege.

Accesul jurnaliștilor, apărătorilor drepturilor omului și a funcționarilor publici aflați în realizarea atribuțiilor de serviciu este restricționat în regiunea transnistreană, iar urmare a lipsei temporare a unui control efectiv din partea autorităților constituționale, se utilizează canalele de interacțiune existente în procesul de negocieri privind reglementarea transnistreană: reprezentanți politici, grupuri de lucru sectoriale, precum și Comisia Unificată de Control pe aspectele referitoare la monitorizarea și menținerea păcii în perimetrul Zonei de Securitate.

În contextul unui amplu proces de rusificare promovat de factorii geopolitici de la Tiraspol în regiune sunt încălcate nu doar drepturile celorlalte minorități etnice, ci e și mai grav faptul că celor mai intense intimidări și persecutări sunt supuși cetățenii Republicii Moldova: este interzisă utilizarea grafiei latine și a limbii române în spațiul public și în comunicarea interinstituțională (cu excepția celor 8 instituții de învățământ subordonate Ministerului Educației și Cercetării), este bruiată difuzarea mai multor canale media autorizate de Consiliul Audiovizualului (cu excepția Moldova 1), procesul educațional și activitatea profesională este impusă doar în limba rusă, deși se pretinde că există trei limbi de comunicare locală, este promovată o propagandă de ostilitate constantă în raport cu autoritățile Republicii Moldova.

Reieșind din existența platformelor tehnice a grupurilor de lucru pentru drepturile omului și a celor pentru educație, cu participarea experților de pe ambele maluri ale Nistrului, autoritățile consider judicioasă includerea periodică pe agenda acestor grupuri a tematicilor legate de protecția drepturilor tuturor cetățenilor, fără discriminări pe varii criterii (cetățenie, naționalitate, lingvistice etc.), politizări excesive și cu asigurarea respectării standardelor universale și europene din sfera drepturilor omului, la care a aderat Republica Moldova.

Articolul 4

Cadrul politic și instituțional privind protecția minorităților naționale

Implementarea Programului pentru anii 2023 – 2025 privind realizarea Strategiei de consolidare a relațiilor interetnice în Republica Moldova pentru anii 2017-2027

În Republica Moldova continuă procesul implementării Programului pentru anii 2023 – 2025 privind realizarea Strategiei de consolidare a relațiilor interetnice în Republica Moldova pentru anii 2017-2027.⁹ Programul contribuie la abordarea problemelor și provocărilor, precum: nivelul redus de participare a minorităților naționale la viața publică; eficiență scăzută a interacțiunii organelor consultative cu persoanele aparținând minorităților naționale, în special la nivel local; insuficiența de date dezagregate cu privire la minoritățile naționale; cunoașterea limitată a limbii române de către reprezentanții minorităților naționale/etnice; nivelul scăzut de cunoaștere de către diferite grupuri din societate a diversității culturale, lingvistice, istoriei și tradițiilor minorităților naționale; nivelul insuficient de promovare a diversității și multilingvismului în mass-media.

În anul 2024, autoritățile au înregistrat anumite progrese în implementarea Strategiei, prin activități de instruire, promovare a diversității culturale și lingvistice, monitorizare a discriminării și implicarea tinerilor în viața publică,

Aproximativ 600 de funcționari publici au beneficiat de formări privind drepturile omului și protecția minorităților în cadrul programelor coordonate de Cancelaria de Stat, sporind capacitatea instituțională de abordare a problemelor comunităților minoritare. Implicarea tinerilor a fost prioritară prin inițiative precum Școala de Administrare Publică, unde 25 de tineri reprezentanți ai minorităților etnice au participat, organizată de Institutul pentru Politici și Reforme Europene (IPRE) cu sprijinul OSCE și Ambasadei Țărilor de Jos. Campaniile de sensibilizare au ajuns la peste 2.150 de tineri, inclusiv elevi și studenți romi, prin activități precum vizite la Parlamentul Republicii Moldova pentru stimularea participării civice.

Eforturile de consolidare a societății civile au inclus 38 de sesiuni de formare pentru organizațiile etnoculturale, cu 820 de participanți, acoperind teme precum elaborarea de proiecte, managementul ONG-urilor și promovarea drepturilor minorităților. Colaborarea la nivel local a fost întărită prin 31 de întâlniri între autorități și reprezentanți ai societății civile, implicând 300 de participanți în monitorizarea politicilor publice. În domeniul educației, au fost publicate 31 de manuale pentru limbile minorităților (bulgară, găgăuză, ucraineană, rusă), iar un curriculum pilot pentru predarea limbii găgăuze în clasele I–IV a fost implementat în 48 de școli, beneficiind 1.351 de elevi. Inițiativele de formare a cadrelor didactice, inclusiv seminarii pentru 125 de profesori, au sprijinit aceste eforturi.

Evenimentele culturale au înflorit în cadrul Programului Național CRIn, unde 31 de activități au atras 73.000 de participanți pentru celebrarea diversității și

---

⁹ Adoptat prin HG nr. 169 din 29.03.2023

toleranței interetnice. Consiliul pentru Egalitate a jucat un rol esențial în combaterea discriminării, examinând 45 de plângeri legate de drepturile minorităților și emițând 7 decizii care au confirmat existența unor practici discriminatorii. Acțiunile complementare au inclus 12 campanii de informare publică, 8 sesiuni de formare pentru 200 de oficiali privind identificarea și abordarea discriminării, precum și crearea rețelelor de sprijin în raioanele Soroca, Călărași și Dubăsari pentru asistarea grupurilor vulnerabile.

Diversitatea media a fost promovată prin 460 de ore de emisiuni TV/radio în limbile minorităților (ucraineană, găgăuză, bulgară, rusă), alături de ateliere de formare pentru 40 de jurnaliști din Bălți, Chișinău și Comrat, axate pe libertatea presei și rolul Ombudsmanului.

Aceste măsuri evidențiază angajamentul Republicii Moldova de a construi o societate incluzivă, deși provocări rămân în asigurarea unei implementări echitabile în toate regiunile, mai ales în reconcilierea politicilor cu realitățile de la nivel local.

Articolul 4

Strategia Națională și planurile de acțiuni pentru incluziunea populației de etnie romă¹⁰

Articolul 5

Sprijin pentru păstrarea și dezvoltarea identităților și culturilor minoritare

În Republica Moldova se implementează o politică echilibrată întru păstrarea diversității culturale, crearea condițiilor necesare dezvoltării identității culturale a persoanelor aparținând minorităților naționale, ca parte componentă a patrimoniului cultural național.

Politicile în raport cu minoritățile naționale sub aspect cultural

În anul 2024, Ministerul Culturii (în continuare - MC) a desfășurat o serie de acțiuni destinate consolidării relațiilor interetnice, promovării diversității culturale și susținerii minorităților naționale în exprimarea și păstrarea identității lor culturale. Aceste demersuri s-au realizat în conformitate cu *Programului pentru anii 2023-2025 de implementare a Strategiei de consolidare a relațiilor interetnice în Republica Moldova pentru anii 2017-2027*, având ca obiectiv principal asigurarea unui climat favorabil incluziunii și respectului reciproc între comunitățile etnice din țară. În acest context, au fost adoptate mai multe acte normative esențiale, orientate inclusiv spre susținerea culturii minorităților naționale:

---

¹⁰ A se vedea Compartimentul II, Articolul 15 “Informația privind progresele în procesul de implementare a Programului pentru susținerea populației de etnie romă din Republica Moldova pentru anii 2022-2025”

- *Regulamentul cu privire la selectarea, editarea și achiziția cărții naționale din mijloacele prevăzute în bugetul de stat, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 256/2013;*
- *Regulamentul cu privire la mecanismul de finanțare a revistelor culturale din bugetul de stat, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 256 din 12 aprilie 2013;*
- *Regulamentul cu privire la mecanismul de finanțare a traducerii și editării cărții naționale în străinătate din bugetul de stat, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 256/2013;*
- *Regulamentul cu privire la modul de calcul, repartizare, utilizare și evidență a transferurilor cu destinație specială pentru susținerea tinerilor specialiști din domeniul culturii, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 392/2024;*
- *Legea nr. 12/2024 privind Fondul național al culturii, care include măsuri de susținere a proiectelor culturale și editoriale;*
- *Regulament privind desfășurarea concursurilor pentru identificarea, evaluarea și selectarea proiectelor și programelor locale de dezvoltare culturală, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 808/2024;*
- *Programul național „Voucher cultural”, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 774/2022;*

Un pas semnificativ realizat în 2024 a fost elaborarea și aprobarea *Regulamentul cu privire la mecanismul de finanțare nerambursabilă a proiectelor culturale implementate de organizațiile necomerciale*.¹¹ Acest document a stabilit criteriile pentru sprijinirea inițiativelor culturale ale organizațiilor culturale, inclusiv reprezentanților minorităților naționale, încurajând participarea activă a acestora în viața culturală a țării.

Astfel, urmare a lansării concursului pentru acordarea finanțării nerambursabile a proiectelor culturale implementate de organizațiile necomerciale pentru anul 2024, MC a recepționat un număr record în ultimii 5 ani, un total de 170 de proiecte culturale. Acestea au fost depuse de un număr de 126 de organizații necomerciale, dintre care 108 asociații obștești, 8 uniuni de creație, 7 fundații și 3 instituții private. Prin urmare, comparativ cu anul 2023, în anul 2024 bugetul alocat pentru concursul de finanțare a proiectelor culturale aproape că s-a dublat - de la 7,4 milioane de lei la peste 14 milioane. Dintre 84 proiecte culturale anuale și multianuale declarate câștigătoare, 26 proiecte culturale, de la aria tematică educație prin cultură, diplomație culturală și rezidențe de creație vor avea ca grup țintă (beneficiari) acțiuni și activități de susținere și de promovare a formelor de expresie culturală ale minorităților naționale, inclusiv măsuri de creștere a accesului la produse și servicii culturale. Prin urmare, în data de 20 august 2024, Ministerul Culturii a organizat o sesiune de informare și instruire, la care au participat 66 de reprezentanți ai organizațiilor necomerciale a căror proiecte au fost aprobate spre finanțare.

---

¹¹ Aprobat prin Ordinul ministrului culturii nr. 13/2024

Printre proiectele finanțate de către MC, a fost proiectul *Concertele Youth Orchestra, ediția 2024 – "Tu ești Europa, Europa ești Tu"* implementat de AO Asociația Muzical-Corală, printre obiectivele cărui a fost organizarea concertului „Ukrainian Music Evening” cu implicarea a 50 de artiști refugiați ucraineni. De asemenea, proiectul cultural *Festivalul IA MANIA* organizat de AO *Ca Lumea* cu suportul Ministerului Culturii a întrunit artiști, meșteșugari și artizani de diverse etnii din Republica Moldova (ucraineni, bulgari, găgăuzi și din stânga Nistrului). În cadrul festivalului a participat ansamblul Rodoliubie din Taraclia, ansamblul Kadinja și artistul Sted din UTA Găgăuzia ș.a.

Proiectul „*Etno Fest Taraclia – Comoara patrimoniului cultural*”, implementat de AO Comunitatea Bulgară din raionul Taraclia, a avut drept scop promovarea patrimoniului cultural și consolidarea dialogului intercultural. Prin această inițiativă s-a urmărit atât extinderea publicului și sporirea conștientizării asupra valorilor culturale, cât și implicarea activă a diferitelor grupuri etnice în celebrarea tradițiilor culturale. Totodată, proiectul a oferit o oportunitate de participare și prezentare a moștenirii culturale, facilitând schimbul și interacțiunea între comunități.

În cadrul proiectului cultural „Inaugurarea traseului turistic Complexul muzeistic „Holocaustul din or. Mărculești”, implementat de AO Asociația Obștească a Părinților în Sprijinul Învățământului (AOPSÎ), s-a urmărit deschiderea unui traseu turistic ce include Muzeul instituțional, cimitirul evreiesc, fostul lagăr de concentrare, Memorialul Holocaustului și vechi edificii evreiești. Astfel, printre obiectivele proiectului s-au numărat:

- Crearea site-ului web „Complexul Holocaustului din or. Mărculești”, care să ofere informații despre locațiile istorice, anunțuri, fotografii, documente de arhivă, hărți și cartografierea mormintelor din cimitir;
- Reabilitarea cimitirului evreiesc prin amenajarea căilor de acces către cavouri cu simbolistică evreiască, prima criptă intactă datând din anul 1839;
- Elaborarea ghidului turistic „Complexul Holocaustului din or. Mărculești” și instalarea a 20 de plăci informative-memorialistice pe locații și edificii istorice din oraș.

De asemenea, printre alte proiecte culturale finanțate de MC, ce vizează minorităților etnice este „*Dialog cultural: Moldova evreiască*” al *Instituției Private Centrul Cultural Evreiesc „KEDEM*”, proiectul cultural „*Asigurarea creșterii vizibilității Republicii Moldova pe plan internațional prin creșterea vizibilității inițiativei internaționale a RM privind certificarea Rutei Culturale a Consiliului European „Traseul european al patrimoniului ucrainean*” implementat de AO Asociația Națională a Turismului de Afaceri și Industrial „Pro Turism Moldova” etc.

Totodată, în vederea respectării prevederilor Legii 160/2017 cu privire la biblioteci, precum și în conformitate Hotărârea Parlamentului nr. 433/1999 *cu privire la zilele comemorative, zilele de sărbătoare și la zilele de odihnă în*

Republica Moldova, în contextul sărbătoririi *Zilei Naționale a Lecturii* a fost implementat *Programul Național „Cartea Deschisă”*. Acest program, are drept scop promovarea lecturii de calitate, crearea unei rețele de Cluburi de lectură și sporirea interesului față de literatura autohtonă. De asemenea, *Campania Națională „Să citim împreună!”*, organizată de către instituțiile publice subordonate MC, contribuie activ la promovarea lecturii în rândul copiilor și adolescenților. Activitățile desfășurate în cadrul campaniei includ lansări de carte, întâlniri cu scriitori și ateliere educaționale, având un impact semnificativ asupra formării intelectuale a tinerei generații.

Programul Național „Lectura Central” a fost implementat cu scopul de a consolida lectura în rândul cetățenilor de toate vârstele și de a sprijini bibliotecile publice în organizarea evenimentelor dedicate lecturii. Acest program prevede organizarea de sesiuni de lectură publică, ateliere de scriere creativă și campanii de promovare a lecturii în mass-media și online.

Sprijinul pentru păstrarea și dezvoltarea identităților și culturilor ale minorităților naționale este continuu în Moldova. ONG-urile etnoculturale ale minorităților naționale continuă să primească suport organizațional și financiar pentru realizarea proiectelor menite să consolideze relațiile interetnice în Republica Moldova. Acordarea suportului financiar asociațiilor obștești etnoculturale și oferirea lor spațiilor în incinta Casei Naționalităților (ca un centru cultural și de documentare a organizațiilor etno-culturale din cadrul ARI) pentru desfășurarea evenimentelor național-culturale reprezintă o formă de consolidare a activității statutare a acestora. Volumul total de mijloace financiare alocate de ARI pentru susținerea organizațiilor etnoculturale în activitatea lor statutară în anul 2023 a constituit 500,0 mii lei, în anul 2024 bugetul total alocat cu acest scop a ajuns la 2500,0 mii lei.

În anul 2024 în incinta Casei Naționalităților s-au desfășurat circa 105 de evenimente, cum ar fi: expoziții, lansări de carte, festivaluri, manifestări de promovare a obiceiurilor și tradițiilor naționale, conferințe, mese rotunde, seminare, concerte, spectacole, concursuri, sărbători naționale organizate de către asociațiile etnoculturale în parteneriat cu ARI, care au reunit un număr estimat la 3000 de participanți.

Eforturile în contextul pregătirii ratificării Cartei europene a limbilor regionale sau minoritare

În conformitate cu prevederile Strategiei de consolidare a relațiilor interetnice în Republica Moldova pentru anii 2017-2027, autoritățile naționale întreprinde măsurile pentru crearea premiselor aferente acestui angajament. Cu toate acestea, războiul declanșat de Federația Rusă în Ucraina, criza fără precedent a refugiaților și consecințele acesteia pentru Republica Moldova, fluxurile migratorii, noile provocări de influență atât externă, cât și internă, au condus la necesitatea de reestimare a nivelului de pregătire pentru ratificarea Cartei. În contextul acestor circumstanțe, autoritățile consideră necesară efectuarea unui studiu de evaluare a

capacităților instituționale și a mecanismelor de aplicare a prevederilor Cartei la nivel central și cel local, cât și a costurilor legate de aceste acțiuni identificarea resurselor aferente.

Articolul 6

Promovarea dialogului intercultural și a respectului reciproc

În perioada de referință, ARI a continuat organizarea evenimentelor etnoculturale pentru facilitarea și extinderea dialogului intercultural și promovarea interacțiunilor societății la diverse niveluri.

În iulie 2024 a fost lansat Programul Național „Consolidarea relațiilor interetnice în Republica Moldova în contextul integrării europene – CRIn”, implementat de către ARI împreună cu organizațiile etnoculturale și autoritățile publice centrale și locale, cu sprijinul Guvernului Republicii Moldova. Programul a fost constituit din organizarea evenimentelor de informare și cultural-artistice ce au avut drept scop promovarea dialogului intercultural sub egida motto-ului oficial al Uniunii Europene – ”Unitate în diversitate”, dar și coeziunea cetățenilor Republicii Moldova indiferent de etnia, valorificarea și susținerea procesului de aderare a RM la Uniunea Europeană.

Urmare a realizării activităților Programului ”CRIn”, în perioada iulie – decembrie 2024, s-au înregistrat următoarele rezultate:

- 31 de evenimente locale organizate cu participarea reprezentanților diferitor etnii în localitățile: mun. Comrat; s. Mihăileani, s. Nihoreni, r-nul. Rîșcani; s. Horești, r-nul. Ialoveni; s. Gaidar, r-nul. Ceadâr-Lunga; s. Corten, s. Cairaclia, r-nul. Taraclia; s. Mereni, r-nul. Anenii Noi; or. Taraclia; s. Maramonovca, r-nul. Drochia; s. Congaz, s. Chirsova, UTA Găgăuzia; s. Cișmichioi, r-nul. Vulcănești; s. Iujnoe, r-nul. Cahul; mun. Chișinău etc.;
- studierea limbii române de către comunitățile etnice, în special în Găgăuzia promovată;
- prezentarea spectacolelor în limba română în Congaz, Chirsova, Comrat și organizarea întâlnirilor cu scriitorii Iulian Filip și Todur Zanet în școlile din Găgăuzia;
- comunicarea interetnică îmbunătățită;
- relații de colaborare stabilite cu mai mult de 10 primării în toată țara;
- parteneriate între localitățile unde locuiesc preponderent minorități etnice și localitățile de moldoveni încheiate (Acord de parteneriat între municipiul Edineț și Ceadâr-Lunga, Comrat – Ungheni);
- 33 de personalități și organizații etnoculturale au fost premiate pentru realizări și contribuții la dezvoltarea și consolidarea relațiilor interetnice în Republica Moldova în cadrul Galei Comunităților etnice;
- circa 73,000 de persoane beneficiari ai programului etc.

Totodată, extinderea spațiilor pentru facilitarea coeziunii cetățenilor Republicii Moldova indiferent de etnia și organizarea mai multor activități educaționale,

sociale, culturale orientate spre promovarea diversității culturale și lingvistice contribuie semnificativ la consolidarea dialogului intercultural.

Un impact pozitiv asupra societății înregistrat de către ARI, îl au acțiunile cultural-sociale și educative menite să faciliteze și să încurajeze extinderea dialogului intercultural și interacțiunea la diverse niveluri ale societății, cele mai semnificative fiind: acțiuni tradiționale cu ocazia Zilei Internaționale a Limbii Materne, Zilei Internaționale a Romilor, Zilelor Scrisului și Culturii Slave în Republica Moldova, Zilei Copilului, Zilelor culturilor minorităților naționale (ucrainene, ruse, găgăuze, bulgare, poloneze, armene, azerbaidjane, etc.) etc.

Cu ocazia Zilei internaționale de comemorare a victimelor Holocaustului în Republica Moldova tradițional se organizează „Săptămâna Memoriei Holocaustului”. Programul „Săptămâni memoriei” include un șir de activități tematice desfășurate în mai multe localități ale țării: ceremonii de depunere de flori la monumentele victimelor Holocaustului instalate în diferite orașele și satele republicii, conferințe, mese rotunde, proiecții de filme documentare, spectacole, expoziții foto-documentare, concursuri, lecții, excursii virtuale, excursii ghidate, forumuri pentru elevi, studenți și publicul larg etc.

În cadrul Săptămâni Memoriei Victimelor Holocaustului 2024 (s-a desfășurat în perioada 22 – 28 ianuarie) au fost organizate o serie de acțiuni care vin să sensibilizeze societate privind importanța promovării toleranței interetnice, a dialogului intercultural, prevenirii și combaterii rasismului, antisemitismului și altor forme de intoleranță, inclusiv:

- prelegerea publică, urmată de proiecția unui film – ”Călătoria lui Gruber”, în regia lui Radu Gabrea. Evenimentul a fost organizat de Cultul Religios Iudaic Ortodox ”Agudath Israel Moldova” în colaborare cu Agenția Relații Interetnice, Ambasada Italiei în Moldova, Institutul Cultural Român „Mihai Eminescu” la Chișinău și Primăria mun. Chișinău;
- „Mitingul – recviem de comemorare a victimelor Holocaustului”;
- două expoziții: de carte și documente din patrimoniul instituției, iar alta intitulată „Arta în perioada Holocaustului”, organizată de Muzeul de Istorie a evreilor din Republica Moldova;
- Campania #WeRemember „Învățăm din trecut”, realizată de Comunitate evreilor din Republica Moldova;
- evenimente de comemorare a victimelor acestei tragedii a umanității organizate în instituțiile de învățământ și de cercetare, biblioteci publice, muzee, centre de tineret și de creație din localitățile.

Concomitent, cu ocazia Zilei Internaționale a Comemorării Victimelor Holocaustului 2024, ARI a inițiat un proiect de sensibilizare a tinerilor privind combaterea discriminării, stereotipurilor și prejudecăților existente față de persoanele de etnie romă. Proiectul prevede organizarea periodică a Săptămâni ușilor deschise în Centrul-muzeu ”Memoria Holocaustului și Toleranță Interetnică” cu prezența tinerilor, inclusiv a elevilor și bursierilor romi, pentru participare la

prezentările tematice privind promovarea istoriei, culturii, limbii și tradițiilor populației de etnie romă, sensibilizarea acestora cu privire la ororile Genocidului romilor în timpul al Doilea Război Mondial. ARI a acreditat experți din domeniul academic, care prezintă studiile și cercetările tematice, însoțite de materiale video. Astfel de evenimente au fost organizate în luna ianuarie și aprilie 2024.

Sărbătorirea Zilei Internaționale a Romilor este organizată anual de mai bine de 15 ani de către ARI, cu sprijinul activ al organizațiilor obștești ale romilor, administrațiilor publice locale, organizațiilor internaționale.

Săptămâna Culturii Romilor 2024 a fost organizată în perioada 5 – 13 aprilie de către ARI în parteneriat cu Roma Task Force - un grup de coordonare al instituțiilor/organizațiilor naționale și internaționale, care au scopul de a găsi soluții pentru susținerea comunității rome. Timp de o săptămână atât în mun. Chișinău, cât și în regiunile compact populate de romi a fost organizat un amplu program de acțiuni, inclusiv: expoziții, conferințe, mese rotunde, evenimente culturale dedicate copiilor, teatru de păpuși, lecții deschise în clase, expoziții tematice despre cultura și tradițiile comunității rome.

La data de 3 decembrie 2024, la Palatul Republicii a avut loc Gala Comunităților etnice - o primă inițiativă organizată de către ARI dedicată aprecierii meritelor celor care contribuie la promovarea diversității și coeziunii sociale în spiritul aspirațiilor europene ale Republicii Moldova. În cadrul Galei au fost oferite trofee și diplome de merit pentru contribuții în 12 domenii precum: respectarea și protecția drepturilor omului; promovarea diversității culturale; promovarea coeziunii sociale și toleranței interetnice; participare la viața publică; pentru întreaga activitate etc. Au fost premiate 33 de personalități și organizații. Evenimentul a reunit circa 600 de participanți, reprezentanți ai etniilor conlocuitoare în țara noastră, reprezentanți ai autorităților publice centrale și locale, organizațiilor internaționale.

În anul 2024 eforturile MC în vederea sprijinirii și promovării identității civice comune, precum și promovării diversității etnice, lingvistice și religioase au inclus organizarea următoarelor evenimente:

- Evenimentele în cadrul *Bibliotecii Naționale*, care au avut rolul de a educa și de a păstra memoria victimelor Holocaustului, prin promovarea cunoștințelor istorice și sensibilizarea publicului față de tragediile umanității.
- Inaugurarea expoziției de planșe „Arta în perioada Holocaustului: patru destine diferite” – Această expoziție a oferit vizitatorilor o perspectivă unică asupra experienței Holocaustului prin intermediul lucrărilor artistice, fiecare planșă ilustrând povestea a patru destine diferite ale victimelor regimului nazist.
- Expoziția tematică, cu circa 100 de documente – Expoziția a avut scopul de a promova și valorifica documentele științifice și didactice, furnizând informații despre fenomenul Holocaustului și soarta evreilor din spațiul

românesc și din întreaga lume. Documentele expuse au fost selectate cu atenție pentru a educa publicul larg asupra impactului tragic al acestui eveniment istoric.

- Proiecția filmului „Holocaustul – o tragedie a umanității” – Un film documentar care a fost proiectat pentru a sensibiliza vizitatorii asupra grozăviilor Holocaustului, subliniind suferințele și victimele acestui genocid, dar și lecțiile importante pe care le putem învăța din această tragedie globală (280 participanți).

De asemenea, au fost organizate activități de studiere a limbii engleze, sesiuni de consiliere psihologică individuală și de grup, precum și organizarea excursiilor ghidate pentru publicul de etnie diferită.

În cadrul *Bibliotecii Naționale pentru Copii „Ion Creangă”*, au fost desfășurate o serie de acțiuni și proiecte dedicate educației interculturale:

- Proiectul „Călătorie vizuală multiculturală Ucraina-Moldova”, Conferința „Mărțișorul: tradiții, obiceiuri și legende”; „Coronița ucraineană: frumusețe și tradiții de împletire”.
- Expoziție de carte dedicată Zilei Internaționale a Romilor, pentru a celebra și promova cultura și tradițiile romilor, contribuind la educarea publicului despre această comunitate.
- Întâlnire cu scriitoarea Galina Malik din Ucraina.
- Întâlnirea copiilor refugiați din Ucraina cu scriitoarea Claudia Partole, evenimentul a fost organizat cu prilejul Zilei Mondiale a Refugiaților, care a oferit copiilor refugiați un spațiu de învățare și exprimare creative.
- Proiectul transfrontalier Ucraina-Moldova: O abordare multisectorială pentru copiii și adolescenții afectați de război, proiect susținut de organizația WeWorld Moldova, a inclus ateliere de educație digitală în cadrul programelor „Biblio CodeLab”, „TIC-Lab”, „Quiz Club” și cursuri de învățare a limbii române pentru copiii refugiați și comunitățile locale.
- Povești și tradiții: expoziție de carte de Ziua Internațională a Romilor.
- Ziua Mondială pentru Diversitatea Culturală – Ateliere de lectură și creație destinate sensibilizării publicului cu privire la diversitatea culturală globală și importanța acesteia pentru dezvoltarea unei societăți incluzive.

Aceste acțiuni au avut un impact semnificativ în educarea și sprijinirea comunităților afectate de conflicte, promovând în același timp diversitatea culturală și tradițiile populare.

Articolul 6

Protecția persoanelor aparținând minorităților naționale împotriva rasismului și a discursului de instigare la ură, inclusiv în mass-media, și organele de aplicare a legii și respectarea egalității și a drepturilor omului

Datele statistice înregistrate în Registrul informațiilor criminalistice și criminologice al Republicii Moldova reflectă următoarea situație pentru anul 2024:

În total, au fost inițiate 56 de cazuri privind infracțiuni care au fost comise cu trăsături de ură și/sau prejudecăți, printre care:

- 6 infracțiuni au fost comise din cauza originii naționale;
- 1 infracțiune a fost comisă din cauza prejudecăților bazate pe limbă;
- 6 infracțiuni au fost comise din cauza prejudecăților bazate pe originea etnică;
- 1 infracțiune a fost comisă din cauza prejudecăților bazate pe rasă.

În anul 2024, 37 de dosare penale au fost trimise în fața instanțelor de judecată, în timp ce 7 cauze penale au fost respinse/închise.

Activitățile în domeniul combaterii discriminării, infracțiunilor motivate de prejudecată și discursului de ură

Pe parcursul anului 2024, IGP a desfășurat o serie de activități axate pe combaterea discursului de ură, discriminării și infracțiunilor motivate de prejudecată. Aceste activități au contribuit la consolidarea cadrului legal și instituțional pentru combaterea discursului de ură și a infracțiunilor motivate de prejudecată. Prin colaborarea cu parteneri internaționali, precum Consiliul European și Oficiul Înaltului Comisar al Națiunilor Unite pentru Drepturile Omului (OHCHR), și implicarea organizațiilor societății civile, Republica Moldova își îmbunătățește capacitățile de colectare a datelor, investigare și aplicare a legii în domeniu, promovând o societate mai echitabilă și incluzivă.

Principalele evenimente și inițiative au inclus:

- **13 februarie 2024:** A fost prezentat un îndrumar pentru polițiști și agenții constatatori, care facilitează aplicarea prevederilor din Codul contravențional privind discursul de ură și instigare la discriminare. Îndrumarul include explicații clare și delimitări conceptuale față de discursul de ură și/sau instigare la discriminare, precum și o analiză a delimitărilor conceptuale față de alte tipuri de contravenții și infracțiuni.
- **10 aprilie 2024:** A avut loc o întrunire la Chișinău cu autoritățile de stat și organizațiile societății civile, dedicată colectării datelor dezagregate privind infracțiunile motivate de ură. Evenimentul a fost organizat în cadrul proiectului regional „Combaterea discriminării, discursului de ură și a crimelor motivate de prejudecată”.
- **29-31 mai 2024:** Trei angajați ai IGP au participat la un atelier de lucru organizat de OHCHR și Procuratura Generală, dedicat conceptualizării ghidului pentru investigarea, urmărirea penală și judecarea cazurilor de comitere a infracțiunilor motivate de ură și a discursului de ură. Acest eveniment a reprezentat un pas important în consolidarea eforturilor naționale și internaționale de combatere a infracțiunilor motivate de ură și a discursului de ură în mediul online, contribuind la dezvoltarea unor practici eficiente de investigare și urmărire penală.
- **4 iunie 2024:** Consiliul European a distribuit o notă informativă, care reflectă evoluțiile și propunerile pentru îmbunătățirea colectării datelor dezagregate.

- **August 2024:** A fost elaborată o Notă analitică privind procesul de colectare a datelor dezagregate în cazul contravențiilor motivate de prejudecată, consultată cu instituții relevante precum STI, INSP, DUP și Secția evidențe și statistică a IGP.
- **6 septembrie 2024:** Consiliul Europei a emis recomandări pentru modificarea formularelor de evidență a contravențiilor motivate de prejudecată, pentru eficientizarea colectării datelor dezagregate privind contravențiile motivate de prejudecată în Republica Moldova, urmând a fi organizate ședințe de lucru online pentru implementarea acțiunilor necesare.
- **29 octombrie 2024:** S-a desfășurat o ședință de lucru online cu subdiviziunile implicate în procesul de dezagregare a datelor contravenționale, unde s-a discutat despre necesitatea modificării Legii nr.185/2020 privind Sistemul informațional automatizat de evidență a contravențiilor, a cauzelor contravenționale și a persoanelor care au săvârșit contravenții.
- **2 decembrie 2024:** A fost transmisă o solicitare către DPDOSPCC al MAI pentru includerea unei noi prevederi în Legea nr.185/2020.

Combaterea discursului de instigare la ură în mass-media

Codul serviciilor media audiovizuale nr. 174/2018 (în continuare - CSMA), de a cărui implementare este responsabil Consiliul Audiovizualului, a intrat în vigoare la 01 ianuarie 2019 și transpune Directiva 2010/13/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 10 martie 2010 privind coordonarea anumitor dispoziții stabilite prin acte cu putere de lege sau acte administrative în cadrul statelor membre cu privire la furnizarea de servicii mass-media audiovizuale (Directiva serviciilor mass-media audiovizuale), publicată în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene L 95 din 15 aprilie 2010.

Astfel, CSMA conține aspecte de gen în articolul 18 - Egalitatea de gen și instituie reglementări, la art. 11 alin. (2) lit. a) – Respectarea drepturilor și libertăților fundamentale, ce interzic programele audiovizuale „susceptibile de a propaga, incita, promova sau justifica ura rasială, xenofobia, antisemitismul sau alte forme de ură fondate pe intoleranță sau pe discriminarea pe criterii de sex, de rasă, de naționalitate, de religie, de dizabilitate sau de orientare sexuală”.

Consiliul Audiovizualului (în continuare - CA) a aprobat, cu suportul partenerilor de dezvoltare, instrumente de lucru interne - **Metodologia de monitorizare a discursului care incită la ură în conținuturile media audiovizuale** (Decizia nr. 160 din 26 mai 2023) și **Ghidul pentru identificarea și monitorizarea discursului și comportamentului sexist în mass-media tradițională și online din Republica Moldova, în special în perioadele electorale** pentru a proteja drepturile omului, concentrându-se pe aspecte legate de dreptul la libertatea de exprimare și derogările sale, precum interzicerea discriminării, sexismului, urii rasiale etc.

La 01 martie 2024, CA a aprobat un nou Regulament privind conținuturile audiovizuale (Decizia nr. 61), care, la fel, conține reglementări în sensul art. 11 din CSMA – Respectarea drepturilor și libertăților fundamentale, în special alin. (2): „Sunt interzise programele audiovizuale: a) susceptibile de a propaga, incita, promova sau justifica ura rasială, xenofobia, antisemitismul sau alte forme de ură fondate pe intoleranță sau pe discriminarea pe criterii de sex, de rasă, de naționalitate, de religie, de dizabilitate sau de orientare sexuală”.

În anul 2024, CA a sancționat doi furnizori de servicii media audiovizuale pentru subminarea egalității de gen în programele audiovizuale.¹²

Totodată, în campania electorală pentru alegerea președintelui Republicii Moldova și reflectarea referendumului republican constituțional din 20 octombrie 2024, CA a examinat 3 contestații referitoare la potențiale cazuri de admitere a discursului care incită la ură și/sau instigare la discriminare în serviciile media audiovizuale, două din care au fost respinse și una admisă parțial.¹³

Situația non-cetățenilor și cele mai majore progrese atinse în anul 2024 în implementarea Programului privind gestionarea fluxului migrațional, azilului și integrării străinilor pentru anii 2022-2025

La data de 31.12.2024 pe teritoriul Republicii Moldova au fost documentați cu acte de identitate valabile – 20.700 străini. Din numărul total al acestora, 4.734 persoane au fost documentate cu permis de ședere permanentă și 15.966 - cu permis de ședere provizorie.

Pe parcursul anului 2024, pe teritoriul Republicii Moldova au fost aplicate 8.153 cereri de azil. Rata acordării protecției internaționale raportată la numărul cererilor de azil depuse pe parcursul anului 2024 constituie – 1,4 %, și anume 116 persoane, cărora li s-a acordat protecție internațională pe teritoriul Republicii Moldova (statut de refugiat, protecție umanitară).

---

¹² Astfel, prin *Decizia nr. 153 din 30.05.2024*, CA a examinat petiția din partea Asociației Obștești „Femei pentru Femei”, iar rezultatele controlului au atestat că pe parcursul programului audiovizual „Popcorn Show”, difuzat la 30.04.2024, moderatorii au făcut comentarii cu caracter discriminatoriu pe considerente de gen în adresa femeilor și copiilor, folosind, totodată, un limbaj cu elemente de sexism, fapt pentru care CA a sancționat cu avertizare publică furnizorul de servicii media Asociația Obștească Centrul de promovare a sănătății și educație pentru sănătate „Sănătatea”, fondator al serviciului media audiovizual de radiodifuziune sonoră „Jurnal FM”, pentru încălcarea prevederilor art. 13 alin. (6) lit. b) din CSMA.

Prin *Decizia nr. 290 din 18 noiembrie 2024*, Consiliul Audiovizualului a examinat petiția dnei Angela Frolov, iar rezultatele controlului au atestat că în cadrul programului audiovizual „Обсуждаем вместе”, din 19 iunie 2024, serviciul media audiovizual „TV-Găgăuzia” a difuzat conținut ce constituie discriminare pe criteriu de orientare sexuală, fapt pentru care CA a sancționat cu avertizare publică „TV-Găgăuzia” pentru încălcarea prevederilor art. 13 alin. (6) lit. b) din CSMA. Totodată, „TV-Găgăuzia” a fost sancționată și cu amendă în mărime de 15 000 de lei pentru încălcarea repetată a prevederilor art. 13 alin. (1) lit. b) din CSMA: „În virtutea dreptului fundamental la informare, furnizorii de servicii media trebuie să respecte următoarele exigențe: b) să informeze cu privire la un fapt sau un eveniment corect, iar informația să fie verificată și prezentată în mod imparțial și cu bună-credință”.

¹³ Decizia nr. 243 din 02.10.2024 (petiționar: „PCRM” – SMA: „Moldova 1”); Decizia nr. 244 din 02.10.2024 (petiționar: R. Usatâi – SMA: „Moldova 1” și „Radio Moldova”); Decizia nr. 266 din 23.10.2024 (petiționar: Natalia Morari – SMA: „PRO TV Chișinău”) – link: [Decizii - Consiliul Audiovizualului](#).

La 18 ianuarie 2023 Guvernul a aprobat mecanismul de punere în aplicare a protecției temporare persoanelor strămutate forțat din Ucraina, prin transpunerea art. 4 (1), art. 6, art. 8 (1), art. 9, 10, 12, 13, art. 14 (1) din Directiva 2001/55/CE a Consiliului din 20 iulie 2001 privind standardele minime pentru acordarea protecției temporare, în cazul unui aflux masiv de persoane strămutate, precum și a Deciziei (UE) 2022/382 a Consiliului din 4 martie 2022 de constatare a existenței unui aflux masiv de persoane strămutate din Ucraina în înțelesul articolului 5 din Directiva 2001/55/CE și având drept efect introducerea unei protecții temporare.

Prin Hotărârea Guvernului nr.21/2023, au fost stabilite condițiile de acordare a protecției temporare persoanelor strămutate din Ucraina și măsurile necesare de a fi întreprinse, în vederea asigurării protecției și drepturilor persoanelor respective.

Ca urmare, în perioada 01.03.2023-31.12.2024 au fost documentați 66.457 beneficiari de protecție temporară. Din numărul total al beneficiarilor de protecție temporară 75% (49.708) reprezintă adulții și 25% minorii (16.749). Distribuția după sexe atestă numărul de femei care constituie 51,2% în comparație cu bărbați 48,8%.

În ce privește progresele atinse în implementarea Programului privind gestionarea fluxului migrațional, azilului și integrării străinilor pentru anii 2022-2025¹⁴, de menționat că pe parcursul anului 2024 a continuat procesul de armonizare a cadrului normativ, în domeniile prevăzute de Program.

1. Au fost aduse modificări și introduse noi reglementări legale în ceea ce privește procedura de luare în custodie publică a străinilor, prin Legea nr. 287/2024, publicată pe 31.12.2024 în Monitorul Oficial Nr. 564-568.

2. Prin Legea nr. 223/2024 (Art. III Art. 62) au fost operate modificări la Codul administrativ nr. 116/2018.

3. Au fost operate modificări la Legea nr.270/2008 privind azilul în Republica Moldova, care prevăd examinarea în procedură rapidă a cererilor de azil înaintate de persoane care se află în procedură de extrădare. A fost redus termenul pentru interviul solicitantului de azil, care nu va depăși 10 zile de la depunerea cererii sau începerea procedurii rapide. Anterior acest termen era de 21 de zile de la data depunerii cererii. La fel au fost modificate termenele de examinare a deciziilor de respingere a cererii de azil, care fac obiectul procedurii rapide. Totodată, în cazul deciziei de respingere a cererii de azil, aceasta poate fi atacată pe calea contenciosului administrativ, fără procedură prealabilă, în termen de 5 zile lucrătoare de la data comunicării. Instanța de judecată va soluționa cauza de contencios administrativ în termen de 30 de zile calendaristice, iar hotărârea instanței de judecată privind menținerea sau anularea deciziei de respingere a cererii de azil, care face obiectul procedurii rapide, va putea fi atacată cu apel la Curtea de Apel, în termen de 5 zile lucrătoare.

---

¹⁴ Aprobata prin HG 808/2022

4. Prin Legea nr.297/2024 pentru modificarea unor acte normative (privind procedura de azil) au fost transpuse dispoziții din trei directive a Parlamentului European și a Consiliului, care reglementează procedura de azil și protecția internațională: Directiva 2011/95/UE (privind standardele pentru refugiați și protecția subsidiară); Directiva 2013/32/UE (privind procedurile comune de acordare și retragere a protecției internaționale); Directiva 2013/33/UE (privind standardele de primire a solicitanților de protecție internațională)¹⁵.

5. A fost modificată Hotărârea Guvernului nr. 21/2023 privind acordarea protecției temporare persoanelor strămutate din Ucraina. În temeiul articolului 38¹ alin. (3) din Legea nr. 270/2008 privind azilul în Republica Moldova (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2009, nr. 53-54, art. 145), fiind operate modificări la termenul de acordare a protecției temporare persoanelor strămutate din Ucraina aceasta fiind prelungită pentru o perioadă de un an, până la data de 1 martie 2025.

6. În scopul consolidării procesului de monitorizare a fluxurilor migraționale, în perioada de raport au fost renovate și dotate cele 6 oficii de înregistrare a străinilor din subordinea IGM, amplasate pe linia administrativă, la fel pentru a facilita accesul a fost identificată o cale nouă de acces prin segmentul transnistrean, fiind instituit un nou Oficiu de evidență a străinilor.

7. În scopul promovării diversității culturale, a procesului de integrare și al identificării beneficiilor comune, al prevenirii intoleranței/xenofobiei, al asigurării respectării ordinii publice și securității naționale, pe parcursul anului 2024 Centrele de integrare ale IGM, fiind au acordat cca 14000 consultații pentru migranți privind posibilitatea de aplicare la activitățile și programele de integrare în Republica Moldova. La fel au fost organizate și desfășurate 112 sesiuni educaționale și de conștientizare în rândul străinilor și a populației, 17 sesiuni informative în școli (1171 copii, inclusiv 455 copii străini informați), 8 sesiuni informative în instituții de învățământ superior și profesional tehnic cu participarea a (cca 403 studenți); 51 sesiuni de informare în cadrul Campaniei „Alege Singur!” (cca 1800 liceeni participanți); 7 Sesiuni de acomodare socioculturală (cca 90 de

---

¹⁵ Dispozițiile transpuse au inclus:

- 1) – art. 20 alin. (3) și (4) din Directiva 2011/95/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 13 decembrie 2011 privind standardele referitoare la condițiile pe care trebuie să le îndeplinească resortisanții țărilor terțe sau apatrizii pentru a putea beneficia de protecție internațională, la un statut uniform pentru refugiați sau pentru persoanele eligibile pentru obținerea de protecție subsidiară și la conținutul protecției acordate, publicată în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene L 337/9 din 20 decembrie 2011, CELEX: 32011L0095;
- 2) – art. 2 lit. (d), art. 4 alin. (1), art. 6, 18, art. 23 alin. (3), art. 24 alin. (1) și (3), art. 26, art.31 alin. (8), art. 32 alin. (1), art. 36, art. 37 alin. (2) și (3), art. 38 alin. (1) și (2), art. 39 alin. (2)–(4) și Anexa I din Directiva 2013/32/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 26 iunie 2013 privind procedurile comune de acordare și retragere a protecției internaționale, publicată în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene L 180/60 din 29 iunie 2013, CELEX: 32013L0032;
- 3) –art. 2 lit. (g) și (k), art. 6 alin. (2), art. 8, art. 9 alin. (1) și (3), art. 10 alin. (4), art. 13, art.17 alin. (1), (3) și (5), art. 19, art. 20 alin. (1) și (6), art. 21, art. 22 alin. (1)–(3), art. 25 din Directiva 2013/33/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 26 iunie 2013 de stabilire a standardelor pentru primirea solicitanților de protecție internațională, publicată în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene L 180/96 din 29 iunie 2013, CELEX: 32013L0033. [Clauza de armonizare introdusă prin LP297 din 26.12.24, MO8-10/16.01.25 art.21; în vigoare 16.01.25]

străini cu copii consultați), 29 Sesiuni informative pentru refugiați (cca 1000 persoane consultate). IGM a susținut 32 evenimente culturale pentru promovarea incluziunii la nivel național și regional, printre cele mai importante au fost: Ziua Europei, Ziua Cărnășii Ucrainene, Festivalul Diaspora, Picnicul solidarității cu refugiații, Ziua Mondială a Refugiaților, Gusto-Hora, Casa Mare - O zi în parc, Ziua Internațională a Migranților, Maratonul „Fiecare etapă contează” etc.

Pentru 123 de străini au fost întocmite fișe de evaluare și stabilite necesitățile specifice de integrare, dintre care 13 apatrizi, iar 108 străini au solicitat activități de integrare și 13 străini au fost incluși în programe de integrare.

8. Un accent deosebit a fost pus pe obiectivul specific „Consolidarea capacităților autorităților naționale implicate în gestionarea crizelor migraționale prin instruirii și simulări de situații”. În acest sens, IGM de comun cu IGPF, au organizat și desfășurat pe teritoriul raionului Vulcănești, exercițiul de simulare privind gestionarea unui aflux de străini la frontieră de stat „AFLUX-2024”, având ca scop testarea și îmbunătățirea capacităților angajaților din cadrul MAI în gestionarea situațiilor de fluxuri migraționale masive și a solicitanților de azil la frontieră. Astfel, în cadrul exercițiului au fost implicați 52 de angajați, dintre care 16 angajate de gen feminin, care au acordat servicii psihologice și medicale esențiale străinilor implicați în exercițiu.

9. În 2024 – IGM a fost dotat cu **20 de stații grafice Vision Box**, cu suportul Misiunii Organizației Internaționale pentru Migrație în Moldova (OIM). La fel, cu suportul partenerilor de dezvoltare a fost posibilă îmbunătățirea infrastructurii Centrului de plasament temporar al străinilor, în cadrul Proiectului realizat în baza Memorandumului de colaborare între IGM și Asociația Obștească „EzzyLink”. De asemenea, au fost achiziționate 3 truse medicale în scopul asigurării serviciilor medicale pentru străinii cazați, luați în custodie publică conform standardelor Uniunii Europene. A fost renovat și dotat cu echipament medical Punctul medical din cadrul Centrului de plasament temporar pentru străini.

10. În cadrul eforturilor de sprijinire a refugiaților din Ucraina în domeniul educației, Ministerul Educației și Cercetării, în colaborare cu UNICEF și UNHCR, în anul 2022 a creat *Grupul de Lucru Inter-Agențial pentru Educația Refugiaților*. Acest grup organizează întâlniri comune la sfârșitul fiecărei luni, la care sunt invitate părțile interesate, cu scopul de a raporta și discuta problemele identificate în cadrul procesului educațional al copiilor refugiați. În cadrul acestor întâlniri, se analizează situația curentă și se elaborează soluții concrete pentru a aborda cazurile și provocările cu care se confruntă copiii refugiați în accesul lor la educație. La 18 aprilie 2024 Ministerul Educației și Cercetării a semnat Memorandumul de colaborare cu Organizația Internațională „People in Need” care prevede suport în incluziune educațională a refugiaților din Ucraina.

11. Totodată, în 2024 - au fost încheiate **2 Acorduri de colaborare**, în scopul conlucrării eficiente pentru facilitarea integrării străinilor în comunitățile locale, promovând diversitatea și coeziunea socială.

- Acord de colaborare interinstituțională între Direcția regională Sud a IGM și Universitatea de Stat „Bogdan Petriceicu Hașdeu” din mun. Cahul, înregistrat sub nr. 5/3-45/2024;

- Acord de parteneriat între Muzeul de Istorie și Etnografie din mun. Bălți și Direcția regională Nord a IGM, înregistrat sub nr. 23/2024;

12. În ceea ce privește realizarea Obiectivului specific accesul la sănătate, educație pe piața forței de muncă a persoanelor strămutate din Ucraina, a PGFMAIS, acesta va fi realizat în cadrul implementării Programului național privind integrarea etapizată, elaborat în anul 2024, care se preconizează să fi aprobat prin HG în I trimestru al anului 2025. În 2024, conform datelor MEC - 3,153 de copii refugiați din Ucraina au frecventat instituțiile de învățământ din Republica Moldova. dintre aceștia, 2,390 au fost înscriși în școli, iar 753 - în grădinițe.

13. Totodată, cu referire la acest obiectiv, la 8 august 2024, a fost emis Ordinul MEC nr. 1126, care introduce câteva completări și clarificări la *Instrucțiunea privind integrarea copiilor refugiați din Ucraina și alte țări afectate de război în sistemul educațional*. Instrucțiunea a fost trimisă tuturor Organelor locale de specialitate în domeniul învățământului general. Principalele completări la Instrucțiune sunt următoarele:

- Școlile trebuie să admită copii ucraineni cu documentele scanate fără a fi confirmate la notar.
- În cazurile în care părinții sunt analfabeți (în special în cazul ucrainenilor de etnie romă), documentele de înscriere trebuie completate de un asistent școlar delegat de școală.
- Direcțiile de Învățământ raionale, în cooperare cu administrațiile locale, Agențiile Teritoriale de asistență Socială și Centrele de Sănătate Publică, trebuie să asigure monitorizare periodică în vederea evidenței copiilor neșcolarizați. Datele vor fi furnizate Ministerului Educației și Cercetării.

MEC a acordat o atenție deosebită învățământului superior și profesional-tehnic. Studenții refugiați din Ucraina, care doresc să fie admiși în instituțiile de învățământ superior din Republica Moldova, au beneficiat de sprijin special. În acest sens, a fost emis Ordinul *privind admiterea studenților străini* (nr. 1043 din 18 iulie 2024), care prevede următoarele:

- Prioritizarea cetățenilor ucraineni pentru locurile bugetare în cadrul instituțiilor de învățământ superior din Republica Moldova.
- Taxe și contracte de studii echivalente cu cele pentru cetățenii moldoveni pentru cetățenii Ucrainei care se înscriu la Universități pe bază de contract.

Ultima prevedere a fost valabilă și pentru admiterea în **Școlile profesionale**, astfel încât cetățenii ucraineni să poată beneficia de aceleași condiții financiare favorabile.

Articolul 9

Mijloacele de radiodifuziune și presa scrisă în limbile minorităților

Pe teritoriul Republicii Moldova, în regiunile în care minoritățile etnice constituie majoritatea populației, își desfășoară activitatea 11 furnizori de servicii media audiovizuale (7 Radio, 4 TV) ce difuzează programe de televiziune și radiodifuziune sonoră în limba minorităților naționale (în conformitate art. 4 alin. (7) din Codul serviciilor media audiovizuale nr. 174/2018), dintre care:

- 2 servicii media audiovizuale în limba bulgară (1 post TV: „NTS”; 1 post de radio: „Albena”);
- 7 servicii media audiovizuale în limba găgăuză (2 posturi TV: „TV-Găgăuzia” și „ATV”; 5 posturi de radio: „GRT FM”, „Bugeac FM”, „Bizim Dalgamiz FM”, „PRO 100 Radio” și „Radio Jean”)
- 2 servicii media audiovizuale în limba romani (1 post TV: „NOAH TV”¹⁶; 1 post de radio: „Romano Patrin FM”).

Toate aceste servicii media audiovizuale și-au asumat, în proiectele editoriale prezentate la Consiliul Audiovizualului, să realizeze emisiuni în limbile grupurilor etnice majoritare din regiune.

CA a realizat 4 controale la capitolul respectării prevederilor art. 4 alin. (3), (4), (7) și (9) din Codul serviciilor media audiovizuale al Republicii Moldova nr. 174/2018: „TV-Găgăuzia” – 2 controale, și „ATV” și „NTS” – câte 1 control.

Datele controalelor au atestat că aceste servicii media de televiziune au respectat cota de programe audiovizuale de producție proprie în limba minorității respective (Deciziile nr. 12 din 26 ianuarie 2024 și nr. 129 din 16 mai 2024; link: Decizii - Consiliul Audiovizualului).

Compania Publică Teleradio-Moldova, în general, și TV Moldova-1, în parte, este o instituție care conștientizează rolul său esențială în construirea unei societăți coezive, tolerante și incluzive. Prin reflecția diversității etnice și culturale, aceasta nu doar că promovează dialogul intercultural și integrarea, ci și contribuie la o mai bună înțelegere a valorilor democratice și a respectului pentru drepturile omului. Oferind o platformă de exprimare pentru toți cetățenii, mass-media publică devine un catalizator al păcii sociale și al prosperității unei națiuni diverse.

Ghidându-se de aceste obiective, pe parcursul anului 2024, TV Moldova-1 a realizat un volumul total de produse în limbile comunităților naționale de 460 ore 38 min, ceea ce reprezintă 5,25% din volumul total de emisie. 8299 ore 22 min sau 94,75% din volumul total de emisie a fost în limba română. În aceste volume nu sunt incluse produsele achiziționate (seriale, filme, desene animate, traduse, dublate sau sonorizate în română).

EMISIUNI ÎN LIMBILE COMUNITĂȚILOR NAȚIONALE

---

¹⁶ Acest serviciu media audiovizual deține licență de emisie eliberată de Consiliul Audiovizualului din 21.08.2020. Pe parcursul anului 2024, acest serviciu media de televiziune nu a notificat Consiliul despre începerea emisie serviciului media audiovizual de televiziune.

Nr/ o	Emisiunea	limba	cronometraj	periodicitate	Volum anual, emisie în prima difuzare	Volum anual, emisie redifuzări	Volum anual, emisie total
1.	„Știri”	rusă	30 min	luni – vineri	102 ore 05 min	-	102 ore 05 min
2.	„Scanner”	rusă	45 min	săptămânal	13 ore 30 min	13 ore 30 min	27 ore
3.	„Știri externe”, de la Biroul “Europa Liberă” din Praga	rusă	26 min	Luni - sâmbătă	95 ore 25 min	-	95 ore 25 min
4.	”Zapovednic”, preluat de la DW	rusă	15 min	săptămânal	12 ore 45 min	12 ore 45 min	25 ore 30 min
5.	„ЩоТыжневик”	ucraineană	30 min	săptămânal	20 ore	28 ore	48 ore
6.	„Unda Bugeacului”	bulgară	30 min	bilunară	10 ore	26 ore 30	36 ore 30 min
7.	„Наш общий дом”.	rusă	30 min	bilunară	10 ore	20 ore	30 ore
8.	„Всегда на высоте”	rusă	30 min	bilunară	8 ore	41 ore 30 min	49 ore 30 min
9.	„Gagauz meydanı”	gagauză	30 min	bilunară	10 ore 38 min	36 ore 38 min	46 ore 38 min
	Total :				241 ore 45 min	178 ore 53 min	460 ore 38

		<p>precum: comemorarea victimelor Holodomorului, aniversarea a doi ani de război, studierea de către refugiați a limbii române, și crearea Asociației Primarilor etnicilor ucraineni.</p>
--	--	---

2.	<p><i>Наш Общий Дом / Casa Comună (bilunar, în limba rusă)</i></p>	<p>Durată: 21 emisiuni, 546 minute (9 ore 06 minute).</p> <p>Scop: Reflectarea vieții grupurilor etnice mai mici (polonezi, evrei, azeri, armeni, georgieni etc.) și promovarea diversității culturale.</p> <p>Raiting mediu de vizionare: 5528 persoane per ediție.</p> <p>Subiecte abordate:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Schițe-portret ale personalităților etnice (artizani, artiști, scriitori, lideri comunitari). 2. Tradiții specifice, precum „Navruz” (azerii), Ziua Mamei (armeni), Crăciunul și Anul Nou (alte etnii). 3. Activitățile organizațiilor etnice. 4. Crearea unui nou traseu turistic care reflect conexiunea popoarelor moldovenesc și ucrainean. 5. Holocaustul: atrocitățile și comemorarea victimilor. 6. Gala Etniilor – o premieră pentru Republica Moldova. <p>Impact:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Emisiunile au servit drept platformă pentru consolidarea identităților culturale, facilitând dialogul intercultural. • Au fost implicați reprezentanți ai diasporelor și lideri comunitari, consolidând prezența acestor etnii în spațiul public.
3.	<p><i>Unda Bugeacului (bilunar, în</i></p>	<p>Durată: 23 emisiuni, 598 minute (9 ore 58 minute).</p> <p>Scop: Promovarea limbii și culturii</p>

	<p><i>limba bulgară)</i></p>	<p>bulgare, facilitând integrarea comunității bulgare în societatea moldovenească.</p> <p>Raiting mediu de vizionare: 6101 persoane per ediție</p> <p>Subiecte abordate:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Activități culturale și sociale, precum plantarea pădurii din Tvardița, proiecte educaționale (colțuri muzeale, instalarea panourilor solare în școli) și publicarea colecției „Colierul basarabean”. ● Reînvierea tradițiilor, cum ar fi „Todorovden” și țesutul covoarelor din lână de oaie, promovarea jocurilor tradiționale bulgărești. ● Aniversări importante: 30 de ani de la fondarea Comunității Bulgare, 20 de ani de la Universitatea de Stat din Taraclia. ● Activitatea ONG-urilor de etnie bulgară și proiectele commune implementate de Organizații neguvernamentale din Bulgaria cu autoritățile locale și
--	------------------------------	---

		<p>ONG-urile de profil din Taraclia și alte comunități locuite preponderant de Bulgari.</p> <p>Realizări internaționale: Proiectul a fost prezentat la întâlnirea internațională a presei bulgare și la Festivalul Internațional de Film „Madarski Konik” din Bulgaria.</p>
4.	<p><i>Gagauz Meydanı (bilunar, în limba găgăuză)</i></p>	<p>Durată: 22 emisiuni, 638 minute (10 ore 38 minute).</p> <p>Scop: Reflectarea vieții și culturii găgăuze, promovarea limbii și identității etnice în contextul autonomiei găgăuze.</p> <p>Raiting mediu de vizionare: 12.083 persoane per ediție.</p> <p>Subiecte abordate:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Istoria fondării așezărilor găgăuze, identitatea lingvistică și criza lingvistică și culturală, deficiențe în dialogul dintre regionale (Comrat) și cele centrale. - Aniversarea a 30 de ani de la legiferarea statutul de autonomie ”Gagauz Ery și perspectivele de dezvoltare. - Personalități găgăuze remarcabile, cum ar fi poeți, artiști și profesori. - Proiecte realizate de ONG-uri din Autonomia Gagauz Yeri cu suportul UE și a altor parteneri de dezvoltare. <p>Impact: Emisiunile au documentat și analizat lecțiile celor 30 de ani de autonomie găgăuză, oferind telespectatorilor o imagine de ansamblu asupra realizărilor și provocărilor regiunii.</p>

Obiectivele atinse:

1. **Contribuția la păstrarea identității etnice:** Cele patru proiecte TV au sprijinit menținerea limbilor și culturilor minorităților naționale, fiind o resursă valoroasă pentru comunități.
2. **Diplomația culturală:** Proiectele au consolidat relațiile dintre Republica Moldova și țările istorice de origine ale grupurilor minorităților conlocuitoare, promovând colaborarea, diversitatea și internaționalizarea.
3. **Recunoașterea internațională:** Prezentarea emisiunilor la evenimente și summit-uri internaționale a demonstrat importanța acestor inițiative în context internațional.
4. **Impact local:** Reflectarea istoriilor de colaborare dintre ONG-uri și autorități locale a contribuit la promovarea sectorului neguvernamental și implicării civice în dezvoltarea comunităților.
5. **Facilitarea accesului la informație pentru toate comunitățile:** Prin emisiunile sale, TV Moldova-1 a asigurat accesul la informație pentru toți cetățenii, inclusiv pentru minoritățile etnice, astfel încât fiecare cetățean să se simtă parte integrantă a societății și să poată lua decizii informate.
6. **Combaterea discriminării și promovarea egalității:** Prin promovarea unei imagini pozitive și incluzive a diversității culturale, mass-media publică a contribuit la combaterea discriminării etnice, iar reflectarea echilibrată a problemelor și succeselor grupurilor minoritare a adus un aport la procesul de demontare a prejudecăților și la crearea unui mediu social mai echitabil.
7. **Consolidarea unei identități naționale incluzive:** TV publică Moldova-1 și-a adus contribuția la crearea unei identități naționale incluzive, care să valorifice diversitatea etnică și culturală a societății. Prin integrarea poveștilor, valorilor și tradițiilor grupurilor minoritare în discursul public a fost consolidat sentimentul de apartenență la aceeași comunitate națională.

În anul 2024, tentativele postului TV Moldova-1 de a relansa proiectul în limba romani nu au avut succes. Compania Teleradio-Moldova a publicat, în repetate rânduri, anunțuri de angajare a jurnaliștilor/redactorilor pentru proiecte în limbile romani și găgăuză (Proiectul "Gagauz Meydani" a fost realizat ca o co-producție), dar niciun dosar pentru aceste poziții nu a fost depus. Totodată, activitatea și problemele comunității rome au fost reflectate, sporadic, în diverse proiecte difuzate de TV Moldova-1, inclusiv în emisiuni precum cele informative, "Bună dimineața" și "Sciotijnevic".

Cu referire la recomandarea Comitetului Consultativ al Convenției-cadru privind recrutarea de persoane aparținând minorităților naționale în cadrul CA , instituția specifică că organizează concursurile pentru ocuparea funcțiilor publice vacante în conformitate cu Regulamentul cu privire la ocuparea funcției publice prin concurs, aprobat prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 201/2009 privind punerea în aplicare a prevederilor Legii nr.158/2008 cu privire la

funcția publică și statutul funcționarului public. La organizarea concursurilor, Consiliul Audiovizualului se ghidează de principiile: transparență și obiectivitate, competiție deschisă, competență și merit profesional, egalitatea accesului la funcția publică etc. Astfel, rigorile de a accede în funcția publică sunt identice și obligatorii pentru toți candidații la concurs, aceștia trebuie să întrunească un șir de condiții generale, stabilite de legislația națională, și specifice, prevăzute în fișa postului funcției publice vacante. Procesul de selecție este unul riguros, proba scrisă este codificată, astfel încât la acordarea punctajului membrii comisiei de concurs să nu aibă un tratament preferențial față de vreun candidat. Cunoașterea limbii române este esențială pentru activarea la CA. Toți angajații beneficiază de instruire conform specializării și nivelului de pregătire. O cerință specifică pentru ocuparea funcției publice și selectării din rândul concurenților a celui mai potrivit candidat este cunoașterea legislației din domeniul audiovizualului, în special legea-cadru – Codul serviciilor media audiovizuale nr. 174/2018 (CSMA), respectiv, la atragerea în autoritatea publică a personalului calificat nu pot exista așteptări mai joase de cunoaștere a CSMA sau a domeniului audiovizualului de la reprezentanții minorităților naționale.

În anul 2024, CA a anunțat 27 de concursuri pentru 11 funcții publice vacante, fiind suplinite 5 unități de personal. Anunțurile de angajare au fost publicate atât pe pagina web oficială a autorității: consiliuaudiovizual.md, cât și pe portalul guvernamental: carriere.gov.md. Pentru cele 11 funcții vacante a fost depus un dosar de participare din partea reprezentanților minorităților naționale care a fost acceptat și ulterior persoana a fost angajată.

Articolul 10 Utilizarea limbilor minoritare în viața publică la nivel central și local și în instanțe

Comisia Electorală Centrală are sarcina de a asigura tipărirea buletinelor de vot și a altor informații relevante în limba română și în limbile vorbite de minoritățile naționale, în special de cele care au un statut co-oficial în unitățile administrativ-teritoriale.

Potrivit art. 73 alin. (7) din Codul electoral 325/2022, „Buletinele de vot se întocmesc în limba română. Pentru a facilita participarea la scrutin a minorităților etnice, buletinele de vot se întocmesc și într-o altă limbă, la solicitarea organelor electorale din circumscripția respectivă”.

Astfel, pentru alegerile locale generale din 5 noiembrie 2023, Comisia și-a adaptat sistemul electronic pentru a putea genera buletinele de vot în 5 limbi ale minorităților etnice: rusă, ucraineană, găgăuză, bulgară și români. Însă, acestea au fost tipărite în limba română, iar pentru unele localități și în limba rusă, conform solicitării birourilor electorale ale secțiilor de votare.

În premieră, la alegerile locale generale din 2023, Comisia a tipărit materiale informative în toate cele 5 limbi ale minorităților etnice. Printre acestea se numără

pliantele informative și „Ghidul alegătorului la alegerile locale generale din 5 noiembrie 2023”, care au fost distribuite prin intermediul echipelor mobile și al consiliilor electorale de circumscripție în întreaga țară.

La fel, Comisia a asigurat tipărirea a două postere informative pentru toate secțiile de votare din țară în cele 5 limbi sus-menționate: 1 poster privind procedura de vot și 1 poster privind acțiunile interzise în secțiile de votare. Toate materialele sunt disponibile pe pagina web oficială a Comisiei [hups://cec.md](https://cec.md).

Pentru alegerile locale noi din 19 mai 2024 și 17 noiembrie 2024, inclusiv votarea repetată din 15 decembrie 2024, Comisia a tipărit buletine de vot în limbile română și rusă, conform solicitării organelor electorale din circumscripțiile respective.

În cadrul referendumului republican constituțional și alegerilor prezidențiale din 20 octombrie 2024, Comisia a tipărit buletinele de vot în 5 limbi ale minorităților etnice: rusă, ucraineană, bulgară, găgăuză și români.

Astfel, pentru turul întâi al alegerilor prezidențiale și referendumul republican constituțional, Comisia a tipărit, în total, 3 674 005 buletine de vot, dintre care:

- 2 914 800 în limba română;
- 753 329 în limba rusă;
- 3 900 în limba găgăuză (UTA Găgăuzia și Istanbul, Turcia);
- 991 în limba bulgară (r. Taraclia);

870 în limba romani (r. Drochia, Ocnîța și Soroca);

- 115 în limba ucraineană (r. Căușeni).

Pentru turul II al alegerilor prezidențiale, Comisia a majorat numărul buletinelor de vot în limbile română și rusă, la solicitarea Consiliului electoral al circumscripției electorale municipale Chișinău nr. 1:

- cu 400 buletine de vot mai multe în limba română (2 915 200 în total);
- cu 100 buletine de vot mai multe în limba rusă (753 429 în total).

La aceste două scrutine, Comisia a tipărit, de asemenea, în cele 5 limbi ale minorităților etnice pliante informative, „Ghidul alegătorului” și trei postere informative distribuite tuturor secțiilor de votare din țară: 1 poster informativ cu sloganul campaniei de informare, 1 poster cu privire la procedura de vot și 1 poster cu modelul buletinului de vot la referendum. Materialele sunt disponibile pe pagina web oficială a Comisiei <https://cee.rnd>.

Cu referire la deciziile Consiliului pentru Egalitate privind *asigurarea accesibilității lingvistice a sistemului de justiție*, Ministerul Justiției aduce următoarele clarificări:

În lumina jurisprudenței Curții Constituționale dar și a Curții Europene a Drepturilor Omului, dreptul de acces la justiție nu poate fi un drept absolut, ci unul care poate implica limitări, inclusiv de ordin procedural, cât timp acestea sunt rezonabile și proporționale cu scopul urmărit. Prin urmare, obligația de a depune cererile de judecată doar în limba română fără posibilitatea de a fi depuse în altă limbă (în particular în limba rusă potrivit constatărilor Consiliului Egalității) nu

poate fi catalogată ca o situație discriminatorie. Or, ulterior în instanță justițiabilul poate fi asistat de către un traducător iar respectiva cerință nu este de natură a aduce o limitare care să atingă dreptul în însăși substanța sa.

Mai mult, în Hotărârea nr. 4 din 21.01 2021 Curtea Constituțională a declarat neconstituțională Legea nr. 234 din 16 decembrie 2020 cu privire la funcționarea limbilor vorbite pe teritoriul Republicii Moldova. Prin această hotărâre Curtea a reținut că acordându-i limbii ruse un statut similar cu cel al limbii române, Legea contestată diminuează forța integratoare a limbii oficiale. *Tratamentul preferențial al limbii ruse în comparație cu celelalte limbi ale minorităților etnice, prin poziționarea ei la nivelul limbii de stat, contravine articolului 13 din Constituție.* Acest tratament nu este conform cu principiile enunțate de Preambulul Constituției și face ca prescripția articolului 10 alin. (2) din Constituție să fie golită de substanță în privința celorlalte minorități etnice care vorbesc o altă limbă decât limba rusă.

De asemenea, cu referire la pretinsa discriminare pe criteriul de limbă se vor reține raționamentele deciziei *Ivanova v. Finlanda*, decizie pronunțată de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului. În respectiva decizie **Curtea a notat că „regulile privind limba în care trebuie redactate contestațiile sunt concepute, fără îndoială, pentru a asigura administrarea corespunzătoare a justiției și respectarea principiului certitudinii juridice.”**

La fel, urmează a fi consultată și hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului pronunțată în cauza *Džibuti și alții și Valiullina și alții v. Letonia* (hotărârea din 16.11.2023).

Articolul 11 Numele personale în documentele de identitate și administrativ

În corespundere cu normele enunțate în Legea nr.100/2001 privind actele de stare civilă, în conținutul actelor și certificatelor de stare civilă lipsește rubrica „patronimicul”, astfel încât acesta nu reprezintă elementul constitutiv al numelui persoanei, conform formulei onomastice naționale a Republicii Moldova, constituit potrivit modelului romanic din prenume și nume de familie.

Deși în Republica Moldova sunt înregistrate drept principale etnii minoritare: ucraineni, găgăuzi, ruși, bulgari, țigani, evrei, belaruși, polonezi, germani, înregistrarea actelor de stare civilă nu se realizează doar în privința acestora, dar și a altor etnici rezidenți pe teritoriul Republicii Moldova, care implică, deopotrivă, și cetățenia altor state (englezi, sârbi etc.). În această ordine de idei, notăm, că naționalitatea/apartenența etnică a persoanei poartă, totuși, un caracter declarativ, nu se confirmă prin acte oficiale probatorii și poate să difere în timp, ori de câte ori persoana își schimbă intima ei convingere. Mai mult decât atât, în activitatea organelor de stare civilă sunt înregistrate cazuri unitare de declarare a naționalității/apartenenței etnice a părinților la declararea faptului nașterii copilului, precum și de către copil la atingerea vârstei de 16 ani.

Formula de denotație deplină, cu înscrierea patronimicului, ar putea fi potrivită persoanelor de etnie rusă, dar, în același timp, impropriu persoanelor aparținând celorlalte minorități naționale, motiv pentru care înscrierea patronimicului, în mod selectiv, unor persoane, aparținând aceleiași etnii, în raport cu altele, nu se prezintă a fi echitabilă. Observând practica altor state, în actele de identitate ale cărora nu se indică patronimicul selectiv doar pentru persoanele aparținând unei anumite etnii, se consideră că lipsa acestei componente în actele de identitate nu constituie o lezare a drepturilor minorităților naționale. Pentru cazurile în care rubrica „patronimicul” se atestă deja a fi completată în actele de stare civilă deținute în fondul de arhivă, pe motiv că conținutul actelor de stare civilă a suferit anumite modificări în timp, informația respectivă se înscrie în rubrica „mențiuni” a extrasului de pe actul de stare civilă, dar nicidecum nu se alătură numelui titularului actului.

Agencia Servicii Publice își reiterează poziția exprimată anterior și consideră irațională revenirea la varianta de scriere a datelor cu caracter personal cu indicarea patronimicului persoanei în actele de identitate eliberate cetățeanului Republicii Moldova.

Totodată, Agenția Servicii Publice a elaborat recent proiectul de lege pentru modificarea unor acte normative subiectul cărora se referă la punere în circulație a cărții de identitate eliberate cetățenilor Republicii Moldova. Aceste prevede expunerea în redacție nouă a art. 16 din Legea nr. 382/2001 cu privire la drepturile persoanelor aparținând minorităților naționale și la statutul juridic al organizațiilor lor. Expunerea în redacție nouă a art. 16 din legea menționată rezidă în necesitatea corelării la prevederile art. 3 alineatele (5), (9) și (10) din Legea nr. 273/1994 privind actele de identitate din sistemul național de pașapoarte, în redacția Legii nr. 68/2024.

Norma de la art. 7 alin. (3) din Legea nr. 100/2017 cu privire la actele normative stipulează că în cazul în care între două acte normative cu aceeași forță juridică apare un conflict de norme, se aplică prevederile ultimului act normativ adoptat, aprobat sau emis, cu excepția situațiilor prevăzute la art. 5 alineatele (3) și (4). Astfel, modificarea art.16 rezidă din necesitatea lichidării conflictului de norme, iscat odată cu punerea în circulație pe plan național a noilor modele de acte de identitate de uz intern de tip card formatul ID-I cu începere de 7 martie 2013. Potrivit noii redacții a art. 16, persoanele aparținând minorităților naționale au dreptul să-și utilizeze numele în forma acceptată în limba lor maternă. Modul de înscriere a numelui aparținând minorităților naționale în actele oficiale este reglementat prin acte normative speciale. Art. 36 din Codul civil, Legea nr.1107/2002 definește noțiunea de „Numele persoanei fizice” și componentele acestuia.

De iure și de facto, în vederea adaptării formei și a conținutului actelor de identitate cerințelor internaționale stabilite față de actele de identitate mecanolizibile, patronimicul și prenumele tatălui au fost excluse din conținutul

actelor de identitate de tip card, începând cu data de 07.03.2013, odată cu punerea în circulație a noului model de buletin de identitate al cetățeanului Republicii Moldova (de formatul ID-I). Temeiul legal al excluderii l-a constituit art. 3 din Legea nr. 273/1994 privind actele de identitate din sistemul național de pașapoarte, în redacția Legii nr.187/2012 pentru modificarea și completarea unor acte legislative (în vigoare din 07.03.2013). Potrivit prevederilor pct.12 din Regulamentul privind eliberarea actelor de identitate și evidența locuitorilor Republicii Moldova, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.125 din 18.02.2013, datele cu caracter personal ale cetățenilor Republicii Moldova în actele de identitate se înscriu din certificatele de stare civilă sau, potrivit pct. 30, în forma în care au fost actualizate în Registrul de stat al populației ca urmare a automatizării actului de stare civilă respectiv. Potrivit art. 7 alin. (1) din Legea nr. 100/2001 privind actele de stare civilă, toate tipurile de certificate de stare civilă se eliberează pe baza actelor de stare civilă. Normele referitoare la conținutul tuturor tipurilor de acte de stare civilă și de certificate de stare civilă (de naștere, de căsătorie, de divorț, de schimbare a numelui și/sau a prenumelui) din legea enunțată supra nu prevăd înscrierea în acestea a componentei „patronimicul”. Prin urmare această componentă nu se regăsește nici în Registrul de stat al populației.

De menționat că, majoritatea autorităților și instituțiilor publice, precum și a persoanelor juridice de drept privat care în virtutea atribuțiilor funcționale operează cu date cu caracter personal, extrag aceste date din Registrul de stat al populației, prin intermediul platformei de interoperabilitate (MConnect), în conformitate cu actele normative în domeniul schimbului de date și interoperabilității. Prin urmare și documentele oficiale eliberate de acestea pe numele persoanelor fizice nu conțin înscrieri privind patronimicul persoanei.

Potrivit opiniei oficiale a mediului academic din Republica Moldova, formula onomastică națională a Republicii Moldova urmează modelul romanic: prenume + nume de familie (de exemplu: Dorin Marcu). Patronimul sau patronimicul (numele patronimic) în spațiul romanic, înseamnă „nume pe care îl poartă (după tată) toți membrii unei familii; nume de familie” (de exemplu: Niculescu, Țurcanu, Vișan, Stere etc.). Din punct de vedere etimologic, patronim semnifică exact „numele (de familie) al tatălui”. La unele popoare, însă, patronimicul înseamnă „nume dat membrilor unei familii și format de la numele tatălui cu ajutorul unui sufix special (sufix patronimic) (de exemplu: Petrovici, Alexandrovici, Nicolaevici etc.)”.

Luând în considerare diversitatea etnică din Republica Moldova (potrivit Registrului de stat al populației se atestă peste 150 de etnii) și faptul că nu pentru toate etniile în sistemul onomastic al acestora se folosește patronimicul, dar dacă și se folosește acesta are semnificații diferite, precum și pentru a evita înscrieri confuze/eronate în documentele oficiale (documentele de stare civilă, actele de identitate etc.) patronimicul titularului nu se înscrie în actele de identitate, în documentele de stare civilă, precum și în alte acte oficiale.

Mai mult, în vederea alinierii Republicii Moldova la acquis-ul Uniunii Europene, revizuirea cadrului normativ în materie de asigurare a locuitorilor Republicii Moldova cu act de identitate de tip nou s-a făcut, în baza cerințelor stabilite de cadrul european și standardele internaționale, și anume: a) Regulamentul (CE) nr. 1030/2002 de instituire a unui model uniform de permis de ședere pentru resortisanții țărilor terțe; b) Regulamentul (UE) 2019/1157 privind consolidarea securității cărților de identitate ale cetățenilor Uniunii și a documentelor de ședere eliberate cetățenilor Uniunii și membrilor de familie ai acestora care își exercită dreptul la libera circulație; c) Regulamentul ICAO (OACI) - Documentul 9303 privind documentele de călătorie citibile automat. Potrivit actelor normative enunțate supra zona de control vizual din actele de identitate mecanolizibile, de tip card, de formatul ID-I, include atât câmpuri informaționale obligatorii, cât și facultative în funcție de cerințele statelor și ale autorităților emitente.

Cerințele de scriere a datelor personale ale titularului documentului, stipulate în Regulamentul ICAO (OACI) - Documentul 9303 privind documentele de călătorie citibile, prevăd că statul sau autoritatea emitentă stabilește, care element din aceste date poate constitui identificatorul de bază. Acesta poate fi numele (de familie), unul din prenume, iar în unele cazuri numele și prenumele complet.

Astfel, potrivit consecutivității elementelor constitutive ale datelor identificatoare ale titularului, plasate pe partea recto a ID-I, numele constituie identificatorul de bază, iar prenumele – identificatorul secundar, după care urmează sexul, cetățenia și data nașterii și, la discreția statului emitent, alte elemente facultative ale datelor personale. Astfel, potrivit art. 3 alin. (5) din Legea nr. 273/1994 în redacția Legii nr. 68/2014 în toate tipurile de cărți de identitate, eliberate cetățenilor Republicii Moldova, vor fi înscrise următoarele date cu caracter personal obligatorii: numele și prenumele titularului în limba română, sexul, cetățenia și data nașterii.

Potrivit alin. (9) din art. 3 expus în redacție nouă, dacă în limba maternă a solicitantului cărții de identitate sau al cărții de identitate provizorie se folosește un alt caracter decât cel latin, atunci la redarea numelui și a prenumelui în limba română ortografierea se va face conform normelor gramaticale ale limbii române de transliterare a numelor străine. La eliberarea actelor de identitate ale cetățeanului Republicii Moldova persoanelor, cetățeni ai altor state, născute pe teritoriul Republicii Moldova și care redobândesc cetățenia Republicii Moldova sau sunt recunoscute cetățeni ai Republicii Moldova în condițiile Legii cetățeniei Republicii Moldova nr. 1024/2000, numele și prenumele acestora se înscriu în actele de identitate potrivit actului de naștere național, înregistrat de organul de stare civilă din Republica Moldova. La redarea numelui și prenumelui străinilor în cărțile de rezidență, acestea nu se traduc și nici nu se transliterează, dar se transpun conform ortografierii acestora în grafie latină din pașaportul național sau din documentul de călătorie, eliberate de autoritățile competente străine.

În acest context, modificările propuse la Legea nr. 382/2001 și corelate cu alte acte normative din domeniu nicidecum nu lezează dreptul minorităților naționale la

identitatea sa, dar îi egalează în drepturi cu toți cetățenii Republicii Moldova, așa cum prevede art. 16 alin. (2) din Constituția Republicii Moldova, adoptată la 29.07.1994: „(2) Toți cetățenii Republicii Moldova sunt egali în fața legii și a autorităților publice, fără deosebire de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, opinie, apartenență politică, avere sau de origine socială.”.

Articolul 12

Materiale educaționale, formarea profesorilor și educația interculturală

În 2024, au fost realizate mai multe activități și proiecte în domeniul educației minorităților naționale, cu accent pe editarea materialelor didactice, formarea profesorilor și educația interculturală.

Materiale didactice:

Au fost editate manuale școlare pentru diverse discipline și clase, printre care:

- **Limba și literatura bulgară** pentru clasele a VIII-a (800 exemplare) și a IX-a (600 exemplare).
- **Limba și literatura găgăuză** pentru clasele a V-a, a VI-a, a VII-a, a VIII-a (1900 exemplare fiecare) și a IX-a (1800 exemplare).
- **Limba și literatura rusă** (limba de instruire) pentru clasele a IV-a (8400 exemplare), a V-a și a XI-a (5700 exemplare fiecare).
- **Limba și literatura ucraineană** pentru clasele a IV-a, a VI-a, a VII-a (700 exemplare fiecare), a VIII-a (600 exemplare) și a IX-a (550 exemplare).

Formarea profesorilor.

Pentru formarea profesorilor, au fost desfășurate diferite seminare republicane și regionale:

1. Seminarul regional „Metode interactive în predarea limbii și literaturii bulgare” (22 martie 2024, Gimnaziul din Taraclia), cu participarea a 30 de profesori.
2. Seminarul zonal de limbă și literatură ucraineană (21 noiembrie 2024, Liceul Teoretic „Tețcani”), cu tema „Modelarea unei lecții moderne și eficiente”, la care au participat 45 de profesori.
3. Seminarul metodologic regional „Monitorizarea și evaluarea programelor de educație multilingvă” (12 martie 2024, Gimnaziul „F. Angheli” din Gaidar), cu peste 50 de participanți.

Educație interculturală:

În 48 de școli este implementată disciplina opțională „Cultura bunei vecinătăți”. Lecțiile sunt frecventate de 2 256 de copii. De asemenea în clasele I-IX se implementează disciplina opțională „Educație interculturală”.

Pe 29 august 2024, MEC a aprobat curriculumul pilot pentru disciplina „Istoria, tradițiile și cultura poporului” (bulgar, găgăuz, rus, ucrainean, evreu și rom” pentru clasele a V-a – a IX-a). Acest curriculum oferă posibilitatea de a aloca încă o oră pe săptămână pentru studierea istoriei și culturii poporului bulgar, găgăuz, rus, ucrainean, evreu și rom în limba maternă.

În anul 2023, MEC a aprobat un nou Regulament cu privire la selectarea și achiziția manualelor școlare¹⁷. Prin acest act normativ, au fost revizuite criteriile de evaluare a proiectelor de manuale.

Criteriul II. Caracterul nediscriminatoriu prevede următoarele cerințe esențiale:

- respectarea principiilor echității, diversității, incluziunii și nediscriminării, indiferent de: rasă, culoare, naționalitate, origine etnică sau socială, limbă, religie, convingeri, sex, identitate de gen, orientare sexuală, vârstă, statut matrimonial, dizabilitate, stare de sănătate, statut HIV, opinii politice sau orice alte caracteristici;
- interzicerea conținutului care aduce atingere identității și valorilor naționale, precum elemente rasiste, xenofobe sau care promovează ideologii național-extremiste;
- asigurarea ca conținutul informațional, activitățile și sarcinile de învățare să contribuie la formarea unei gândiri critice, promovarea drepturilor omului și consolidarea valorilor umane universale;
- garantarea echilibrului de gen în toate componentele manualelor (text, imagini, hărți, grafice, tabele, diagrame, simboluri).

Totodată, conform noului regulament componența Consiliului Național pentru Aprobarea Manualelor include obligatoriu un specialist în domeniul nediscriminării. Începând din anul 2022, în componența consiliului este inclus reprezentantul Consiliului pentru Egalitate.

Astfel, în perioada 2023–2024, au fost evaluate și îmbunătățite 95 de proiecte de manuale școlare din perspectiva conformității cu standardele privind drepturile omului, nediscriminarea și egalitatea. Principalele îmbunătățiri vizează:

- sporirea vizibilității și reprezentării minorităților etnice;
- integrarea elementelor culturale specifice (cultura, tradiții, obiceiuri, bucătărie tradițională);
- optimizarea conținuturilor textuale, imaginilor, exercițiilor și prezentării personalităților reprezentative.

Articolul 14

Acces egal la educație pentru romi

Deși accesul la educație în Republica Moldova este garantat pentru toți cetățenii, indiferent de etnie, statisticile oficiale nu dezagregă sistematic datele privind înscrierile și abandonul școlar pe grupuri etnice.

Conform datelor furnizate de Ministerul Educației și Cercetării, pentru anul universitar 2024-2025, copiii romi au fost înscriși la diferite niveluri de educație, după cum urmează:

---

¹⁷ Aprobat prin Ordinul nr. 300/2022

- Educație preșcolară (grădiniță): 233 de copii romi
- Învățământ primar și gimnazial: 1.645 de copii (832 băieți și 813 fete)
- Învățământ liceal: 42 de copii romi
- Învățământ profesional-tehnic: 33 de elevi (20 băieți și 13 fete)
- Învățământ superior: 20 de studenți romi (13 bărbați și 7 femei).

Principalele activități implementate de Ministerul Educației și Cercetării în 2024 în cadrul Programului de sprijinire a populației romi din Republica Moldova pentru perioada 2022-2025 au inclus:

1. Campanii de conștientizare pentru părinți

Ministerul a organizat trei sesiuni informaționale în localitățile Buda (raionul Călărași), Vulcănești (raionul Nisporeni) și Soroca, pentru a încuraja înscrierea la grădiniță, școala primară și gimnaziu. Aceste sesiuni au implicat 95 de părinți și 68 de copii romi, asigurând o mai bună integrare școlară.

2. Ședințe ale consiliilor raionale privind incluziunea educațională

Pe 10 septembrie 2024, Ministerul a organizat o întâlnire cu autoritățile locale de educație pentru a discuta măsuri de îmbunătățire a accesului copiilor romi la școală. Subiectele-cheie au inclus sprijinul alimentar pentru copiii din familiile vulnerabile și serviciile educaționale suplimentare. Au participat reprezentanți ai UNICEF Moldova și UNHCR Moldova, precum și directori de școli care au împărtășit practici bune.

3. Implementarea curriculumului „Istoria și cultura romilor din Republica Moldova”

Un nou curriculum, „Istoria și cultura romilor din Republica Moldova”, a fost aprobat pentru clasele V-IX, marcând un pas semnificativ către diversitatea culturală în educație. În prezent, 77 de copii romi studiază acest subiect la Liceul „Mihai Eminescu” din Otaci (raionul Edineț). În clasele cu 2–5 elevi romi, profesorii extind programa „Istoria, tradițiile și cultura poporului rus” pentru a include patrimoniul rom. Acolo unde 60–65% dintre elevi sunt romi, profesorii pot forma subgrupe dedicate istoriei și culturii romilor.

4. Formarea cadrelor didactice privind toleranța interculturală și patrimoniul romilor

Ministerul a organizat trei sesiuni de formare pentru 79 de profesori la: Liceul „Vasile Lupu” (Chișinău), Gimnaziul Popeasca (raionul Ștefan Vodă), Liceul „Lev Tolstoi” (Glodeni). Partenerii au inclus UNHCR Moldova, UNICEF Moldova și Uniunea Tineretului Rom „Tarna Rom”.

5. Promovarea învățământului dual

În 2024, a avut loc o sesiune informativă despre învățământul profesional dual, la care au participat 20 de romi, dintre care 5 s-au înscris în programe vocaționale.

Pentru a combate abandonul școlar și a sprijini accesul tinerilor romi la educație de calitate, Agenția pentru Relații Interetnice, împreună cu Ministerul Educației și Cercetării, implementează Programul de burse de merit pentru elevii și studenții romi. Prin această inițiativă, autoritățile contribuie la creșterea nivelului de

educație al tinerilor romi și la dezvoltarea oportunităților lor academice și profesionale.

Pentru asigurarea implementării efective a programului, au fost întreprinse următoarele acțiuni:

- Elaborarea unui plan de acțiuni pentru executarea programului;
- Crearea metodologiei de aplicare a Regulamentului privind acordarea bursei de merit;
- Stabilirea procedurilor operaționale pentru Comisia de concurs public de selecție a bursierilor, instituită oficial prin ordin administrativ;
- Pregătirea și distribuirea formularelor de înscriere pentru candidați.

Până în ianuarie 2024, un total de 94 de elevi și studenți romi primesc burse de merit în valoare de 1.200 MDL lunar. Bursele au fost distribuite astfel:

- Învățământ liceal: 42 de burse;
- Învățământ tehnic de nivel mediu: 7 burse;
- Învățământ postliceal: 24 de burse;
- Învățământ superior: 20 de burse.

Pentru a încuraja implicarea civică și promovarea educației, 35 de bursieri au participat la o vizită oficială în Parlamentul Republicii Moldova pe 11 aprilie 2024, în cadrul Săptămânii Culturii Rromice. Tinerii au avut ocazia să discute cu parlamentarii despre rolul educației în dezvoltarea comunității romilor.

Pentru a asigura accesul echitabil al tinerilor romi la învățământul profesional, tehnic și superior, Republica Moldova menține politica de rezervare a 15% din locurile la buget pentru această comunitate. De exemplu, în sesiunea de admitere 2024, doi studenți romi (inclusiv o fată) au obținut locuri la buget la Facultatea de Arte Muzicale.

În perioada 8–12 aprilie 2024, Ministerul Educației și Cercetării a marcat un moment istoric în promovarea incluziunii prin organizarea primei Săptămâni Naționale a Rromilor în toate instituțiile de învățământ. Această inițiativă a implicat elevi din 350 de școli și 4 universități în activități care au sărbătorit patrimoniul cultural rom. Ministerul a colaborat cu organizații ale societății civile romilor, mediatorii comunitari și personalități marcante pentru a facilita dialoguri interactive despre tradițiile romilor, creând schimburi semnificative între elevi și comunitatea romă.

Articolul 14

Predarea în și a limbilor minoritare

Conform informațiilor MEC, în anul de studii 2024-2025, numărul copiilor care studiază limbile minorităților naționale este următorul:

- Limba bulgară: 4.950 de elevi (clasele I-IV – 1.922, clasele V-IX – 2.419, clasele X-XII – 600), în 24 de instituții de învățământ.

- Limba găgăuză: 12.269 de elevi (clasele I-IV – 4.864, clasele V-IX – 6.230, clasele X-XII – 1.098), în 41 de instituții.
- Limba ucraineană: 2.938 de elevi (clasele I-IV – 1.220, clasele V-IX – 1.462, clasele X-XII – 221), în 30 de instituții.

Aceste date evidențiază implicarea semnificativă a elevilor în studierea limbilor minorităților naționale, reflectând diversitatea culturală și lingvistică din sistemul educațional.

Învățământ preșcolar

În 2023-2025 continuă să fie implementat program-pilot de învățământ bilingv în 54 grădinițele din UTA Găgăuzia, unde activitățile educaționale se desfășoară o zi în limba maternă (găgăuză) și o zi în limba română.

Învățământ general

MEC anual editează manuale pentru minoritățile etnice având scopul de a asigura accesul elevilor la materiale educaționale de calitate în limba maternă. Aceste manuale contribuie la păstrarea și promovarea identității lingvistice și culturale a minorităților naționale, facilitând totodată integrarea acestora în sistemul educațional al Republicii Moldova. Programul de editare include manuale pentru disciplinele predate în limbile minorităților, menite să sprijine procesul de predare-învățare. În anul 2024 pentru acest scop din Bugetul de stat au fost cheltuiți 8 882 008 de lei

La data de 29 august 2024 a fost aprobată curricula-pilot pentru disciplina „Limba și literatura găgăuză” destinată claselor I-IV. Aceasta este implementată în clasele I, însumând un total de 1351 de elevi.

Considerăm un pas important aprobarea Conceptului de educație multilingvă, adoptat de Ministerul Educației și Cercetării în mai 2024, care, printre altele, prevede susținerea limbilor minoritare (găgăuze, bulgare și ucrainene) prin trecerea treptată a unor discipline non-lingvistice în limba maternă și română. În prezent, în colaborare cu partenerii din OSCE și CMI - Martti Ahtisaari Peace Foundation, se lucrează la elaborarea Planului de educație multilingvă, care urmează să fie implementat începând cu septembrie 2025.

Conform prevederilor art.10 alin.(2) al Codului educației nr.152/2014 statul asigură, în limita posibilităților sistemului educațional, ca persoanele ce aparțin minorităților naționale să beneficieze de condiții corespunzătoare de a învăța limba lor minoritară ori de a primi o educație în această limbă la nivelul învățământului obligatoriu.

Astfel, Ministerul Finanțelor, la estimarea volumului transferurilor cu destinație specială ce ține de finanțarea cheltuielilor pentru studierea limbilor minorităților naționale, ține cont de datele prezentate de MEC privind numărul claselor planificate pentru asigurarea studierii limbilor minorităților naționale, precum și studierea istoriei, culturii tradițiile poporului.

Prin urmare, în anii 2023-2024, în corespundere cu particularitățile specifice din planurile de învățământ privind studierea limbilor minorităților naționale, au fost prevăzute mijloace financiare în volum de 40,6 mil. lei și respectiv, 43,3 mil. lei.

Articolul 14

Învățarea limbii de stat

Măsurile pentru sporirea disponibilității și calității predării în și studierii limbii române în învățământul public, de la învățământul preșcolar la cel superior

Învățământ preșcolar:

În 2024 - 1400 de manuale și 2800 de caiete de lucru la limba română au fost distribuite în 56 de grădinițe din UTA Găgăuzia. Materialele educaționale au fost elaborate cu sprijinul OSCE Moldova și al MEC în cadrul Programului bilingv de studiere a limbii române și a limbii găgăuze, implementat în regiune începând din anul 2015.

A fost aprobat Ordin MEC nr.122 din 27.01.2025 cu privire la aprobarea normelor de personal pentru instituțiile de educație antepreșcolară, instituțiile de învățământ preșcolar și instituțiile de învățământ general cu programe de diferite niveluri sau programe integrate. Conform acestuia în grădinițele cu predare în limba rusă din Republica Moldova a fost introdusă funcția de profesor de limba română. Astfel, preșcolarii vor putea studia limba română încă din primii ani.

Învățământ general:

În perioada iunie-august 2024, MEC în colaborare cu Ministerul Educației din România și Ambasada României în Republica Moldova, a implementat un proiect amplu, destinat consolidării competențelor lingvistice ale celor 107 profesori de limba română din UTA Găgăuzia, raionul Taraclia și municipiul Bălți, regiuni cu populație majoritară de minorități naționale.

Acest proiect a facilitat participarea profesorilor la cursuri intensive de limba română în România, organizate la diverse instituții de învățământ superior (Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava; Universitatea de Vest din Timișoara; Universitatea Transilvania din Brașov; Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași). Programele de formare au inclus cursuri zilnice de gramatică, texte și conversații, tutoriate de limba română și prelegeri susținute de personalități academice renumite. Aceste activități au avut scopul de a sprijini profesorii în predarea limbii române într-un context multietnic, contribuind astfel la integrarea lingvistică și culturală a elevilor din aceste regiuni.

De asemenea au fost organizate Cursuri de toamnă de limba română la Chișinău, care includ în afara lecțiilor de limba română și un program cultural cu vizite la muzee, teatre și cinematografe.

Totodată, în luna octombrie 2024, a MEC în parteneriat cu Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați (România) a lansat „Program de predare integrată a limbii române prin intermediul disciplinelor de specialitate”. Proiectul, lansat la Comrat (UTA Găgăuzia) și Taraclia, va pregăti 30 de profesori de discipline non-lingvistice, precum Dezvoltare personală, Istorie, Matematică și Informatică pentru a preda aceste materii în limba română.

În decembrie 2024 a fost lansat proiectul deschiderii claselor-model de limba română. Proiectul presupune dotarea a cabinetelor de limba și literatura română în școlile unde învață reprezentanții minorităților naționale cu mobilier școlar modern și oferirea unor seturi de cărți de limba română, destinate sprijinirii elevilor reprezentanți ai minorităților naționale în procesul de învățare și aprofundare a limbii române. Fiecare set de cărți oferit în cadrul proiectului conține manuale de limba română pentru nivelurile A1-B2, dicționare de sinonime și antonime, planșe cu reguli gramaticale, cărți de joc educative, enciclopedii, portrete scriitorilor și poezilor români, precum și opere de literatură artistică semnate de autori renumiți.

Această inițiativă contribuie semnificativ la îmbunătățirea procesului de predare și învățare a limbii române în școlile alolingve și sprijină integrarea elevilor în sistemul educațional național. Valoarea totală a proiectului este de 306 mii de lei, sumă utilizată pentru achiziționarea mobilierului și a materialelor educaționale. Clasele model au fost create în cadrul a două instituții de învățământ alolingve din raionul Taraclia unde fac studii elevii de origine etnică bulgară – Liceul Teoretic „Tvardița” din or. Tvardița și Liceul Teoretic „Hristo Botev” din s. Valea Perjei.

În anul școlar 2024-2025 la Liceul Teoretic „Mihail Ciachir” din municipiul Ceadâr-Lunga, UTA Găgăuzia, a fost inaugurată prima clasă gimnazială în care studiile se desfășoară exclusiv în limba română. Este vorba despre elevii din clasa a V-a.

Învățământ superior:

În februarie 2025, la Universitatea de Stat din Comrat, a fost redeschis Lectoratul de Limba Română, un proiect susținut de mai multe instituții: Departamentul pentru Relația cu Republica Moldova (Guvernul României), Ministerul Educației din România, Institutul Limbii Române, Ambasada României la Chișinău și Universitatea de Stat din Comrat. Această inițiativă are ca scop consolidarea competențelor lingvistice ale studenților și locuitorilor din UTA Găgăuzia. O profesoară din Institutul Limbii Române din București va preda limba română pentru populația etnică găgăuză din municipiul Comrat. Prin redeschiderea lectoratului, se urmărește promovarea și întărirea limbii române în regiune, contribuind la dezvoltarea educațională și interculturală a comunității locale.

Implementarea în anul 2024 a Programului național privind învățarea limbii române de către minoritățile naționale, inclusiv populația adultă, pentru anii 2023-2025¹⁸

---

¹⁸ Adoptat prin HG 115/2023

În anul 2023, un număr total de 6.557 de adulți au beneficiat de cursuri gratuite în cadrul Programului național privind învățarea limbii române de către minoritățile naționale. Pentru implementarea programului a fost alocat un buget de 30 de milioane de lei. Au fost prevăzute și organizarea taberelor de vară, oferind programe educaționale complete de limbă română și experiențe de imersiune culturală pentru 1.000 de elevi înscriși.

În 2024, 12.700 de persoane s-au înscris în Program. Din numărul total al candidaților, 9.000 au solicitat studierea la nivelul începător (A1) sau elementar (A2). Majoritatea persoanelor înscrise în Program activează în domeniile: educație – 3.284; economie – 2.244; medicină – 867; administrație publică centrală și locală – 759; arte – 682; justiție – 446 etc.

În 2024, aproximativ 5.300 de adulți au finalizat cursurile gratuite de limbă română la nivelurile A1, A2 și B1. În perioada septembrie-decembrie 2024 7.400 de adulți au urmat cursurile.

Alte inițiative de promovarea studierii limbii române de către grupurile etnice din Republica Moldova sunt următoarele:

Pentru a celebra limba română și a promova vorbirea și scrierea corectă a limbii române în rândul populației, MEC a organizat la data de 31 august 2024 a doua ediție a „Marii Dictări Naționale”. Aproximativ 1.500 de persoane au participat la eveniment pentru a-și testa cunoștințele de limbă prin dictare. Cei care obțin cele mai bune rezultate vor fi premiați într-o ceremonie publică.

În septembrie 2024 cu susținerea ARI în UTA Gagauzia (s. Congaz, s. Chirsova) pentru circa 1000 de copii au fost prezentate spectacole dramatice în limbă română, de către I.P. Teatrul Tinerelor Talente “Oratorul”. Proiectul a fost apreciat înalt de către comunitatea locală, menționând importanța evenimentului în procesul de studiere și promovare a limbii române pentru etnicii găgăuzi.

Instituția Publică Compania „Teleradio- Moldova” la fel contribuie la promovarea cunoașterii limbii române de către minoritățile naționale. În acest sens de câteva ori pe an, echipa proiectului în limba ucraineană „Sciotijnevic” realizează reportaje despre oportunitățile de a studia limba română atât pentru refugiați, cât și pentru reprezentanții minorităților naționale care sunt cetățeni ai Republicii Moldova. În reportaje sunt oferite adrese de pagini web și contacte pentru înregistrare. Despre necesitatea studierii limbii române s-a discutat și în interviurile realizate în studio cu oficiali sau experți în domeniu.

Articolul 15

Consultarea și participarea la procesele decizionale și reprezentarea în organismele alese și în administrația publică

În cadrul ARI, la nivel de entitate consultativă, activează Consiliul coordonator al organizațiilor etnoculturale din Republica Moldova, fiind reprezentat de 83 organizații etnoculturale. Numărul organizațiilor etnoculturale acreditate pe lângă instituție s-a mărit în anul precedent cu 10 asociații, pentru prima dată fiind acreditate organizații obștești hindi, nigerieni.

Pe parcursul anului au fost organizate 3 ședințe ale Consiliului Coordonator al Organizațiilor Etnoculturale din Republica Moldova și 4 ședințe ale Comitetului de conducere al Consiliului, pentru monitorizarea procesului de implementare a politicilor publice în domeniul relațiilor interetnice.

Totodată, participarea persoanelor aparținând minorităților naționale la procesele de luare a deciziilor este asigurată prin facilitarea includerii reprezentanților minorităților naționale în componența comisiilor specializate și grupurilor de lucru în cadrul ministerelor și altor autorități publice centrale și locale în vederea identificării și abordării eficiente a problemelor ce se referă direct la minoritățile naționale, cum ar fi spre exemplu: Comisia specializată în cadrul Consiliului Național pentru drepturile omului privind monitorizarea Convenției-cadru pentru protecția minorităților naționale și Comisia specializată pentru monitorizarea Convenției internaționale privind eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială, coordonate de către Ministerul Educației și Cercetării. Pe parcursul anului 2024 s-au desfășurat 5 ședințe ale Comisiilor cu participarea extinsă a reprezentanților minorităților naționale pentru discutarea procesului de implementare a acestor tratate internaționale, care reglementează drepturile omului, inclusiv drepturile minorităților naționale.

Concomitent, pe parcursul anului MEC a organizat 2 ședințe la Universitatea de Stat din Taraclia și la Universitatea de Stat din Comrat cu participarea reprezentanților ONG-urilor locale la capitolul I „Participarea la viața publică” din Programul pentru perioada 2023-2025 cu privire la implementarea Strategiei de consolidare a relațiilor interetnice în Republica Moldova pentru anii 2017-2027.

Articolul 15

Participarea efectivă la viața socio-economică - Accesul romilor la asistență medicală, locuri de muncă și servicii sociale; locuințe și la infrastructură

Implementarea Programului pentru susținerea populației de etnie romă din Republica Moldova pentru anii 2022-2025

În Republica Moldova continuă procesul de implementare a Programului pentru susținerea populației de etnie romă din Republica Moldova pentru anii 2022-2025¹⁹. Programul prevede realizarea unui set de intervenții și acțiuni pentru a contribui la creșterea calității vieții și îmbunătățirea situației socio-economice a populației de etnie romă. În acest sens Programul își propune să sprijine populația

---

¹⁹ Aprobabil prin HG 576/2022

de etnie romă să depășească principalele obstacole și bariere pe care acestea le întâmpină în diferite domenii: participarea la procesul decizional, educație, sănătate, muncă, protecție socială, migrație, cultură, etc.

Asigurarea accesului romilor la locuri de muncă și servicii sociale

Pentru facilitarea integrării în câmpul muncii a unor categorii de șomeri, Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă implementează măsuri de ocupare conform Legii 105/2018 cu privire la promovarea ocupării forței de muncă și asigurarea de șomaj, în corespundere cu politicile aprobate de către Guvern sau cu planurile anuale de activitate ale Ministerului Muncii și Protecției Sociale, pornind de la necesitățile și prioritățile pieței muncii

Astfel, pe parcursul anului 2023 la subdiviziunile teritoriale pentru ocuparea forței de muncă (în continuare — STOFM) ale ANOFM au fost înregistrate cu statut de șomer 1516 persoane de etnie romă (5,7% din numărul total de 26506 șomeri înregistrați), inclusiv 892 femei (58,8% din numărul total de persoanele de etnie romă înregistrate). Din numărul total de 1516 de persoane de etnie romă, înregistrate cu statut de șomer, dețin studii: primare 1335 (88,1%), gimnaziale — 134 (8,8%), liceale — 13 (0,9%), secundare profesionale - 27 (1,8%), colegiale - 6 (0,4%), superioare de licență, master și doctorat - 1 (0,1%). Astfel, majoritatea absolută a șomerilor de etnie romă nu dețin o calificare. Ca urmare, există șanse reduse de încadrare în câmpul muncii a categoriei date de persoane, iar ponderea înaltă a celor care dețin doar studii primare (însoțită adeseori de insuficiența competențelor elementare de scriere și citire), pune bariere la antrenarea acestei categorii de șomeri în programe de formare profesională. Având în vedere lipsa calificării, persoanele de etnie romă, înregistrate cu statut de șomer au solicitat următoarele profesii: muncitor auxiliar, îngrijitor încăperi de producție și de serviciu, femeie de serviciu, muncitor necalificat în agricultură, etc.

Pe parcursul anului 2023 au primit suport la plasarea în câmpul muncii 87 persoane de etnie romă (5,7% din numărul persoanele de etnie romă, înregistrate cu statut de șomer), inclusiv 41 femei (47,1% din numărul total al persoanelor de etnie romă angajate).

Pe parcursul anului 2024 au fost înregistrate cu statut de șomer 1198 persoane de etnie romă (6,4% din numărul total de 18831 șomeri înregistrați), inclusiv 750 femei (62,6% din numărul total de persoane de etnie romă înregistrate). Au primit suport la plasarea în câmpul muncii 71 persoane de etnie romă (5,9% din numărul persoanele de etnie romă, înregistrate cu statut de șomer), inclusiv 38 femei (53,5% din numărul total al persoanelor de etnie romă angajate). 2040 cetățeni de etnie romă au beneficiat de servicii de intermediere. De indemnizație de șomaj au beneficiat 14 șomeri de etnie romă, dintre care 9 femei.

În activitatea sa ANOFM implică activ în procesul de identificare și lucru cu persoanele de etnie romă mediatorii comunitari.

Astfel, au fost încheiate mai multe acorduri de colaborare cu mediatorii comunitari referitor la informarea cetățenilor de etnie romă cu privire la serviciile și măsurile de ocupare a forței de muncă oferite de ANOFM. De asemenea, în cadrul Programului Garanție pentru tinerii romi, Direcția generală ocupare a forței de muncă municipiul Chișinău (DGOFM Chișinău) a încheiat la data de 04 martie 2024 Acorduri de colaborare cu Preturile sectoarelor municipiului Chișinău: Botanica, Buiucani, Centru și Râșcani, conform cărora mediatorii comunitari și-au asumat obligațiunea să acorde suportul necesar persoanelor în căutarea unui loc de muncă, cât și informarea persoanelor interesate vizavi de serviciile și măsurile de ocupare a forței de muncă oferite de ANOFM cu precădere pentru integrarea tinerilor NEET de etnie romă din categoria de vârstă 15-35 ani.

Drept rezultat, au fost întreprinse următoarele acțiuni:

- 13 activități de informare pentru integrarea tinerilor NEET de etnie romă;
- 147 persoane de etnie romă, dintre care 91 tineri de etnie romă au fost informați despre serviciile de ocupare a forței de muncă, drepturile și obligațiunile persoanelor înregistrate cu statut de șomer, posibilitatea urmării cursurilor de formare profesională, inclusiv instruirea la locul de muncă în cadrul unității în scopul sporirii șanselor de integrare pe piața muncii; seminare de informare și ghidare în carieră pentru tinerii de etnie romă.

Cadrul normativ național privind acordarea serviciilor sociale are la bază principiul nondiscriminării și respectării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului. Astfel, prestarea serviciilor sociale se realizează în baza principiului oportunității egale, enunțat și în Legea nr. 123/2010 cu privire la serviciile sociale, care prevede asigurarea dreptului la servicii sociale tuturor persoanelor/familiilor defavorizate în condiții de tratament egal și fără discriminare.

Victimele traficului de ființe umane și ale violenței împotriva femeilor și violenței în familie beneficiază de măsuri de asistență conform prevederilor Legii nr. 241/2005 privind prevenirea și combaterea traficului de ființe umane și Legii nr. 45/2007 cu privire la prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și violenței în familie.

Asistența și protecția victimelor violenței în familie și a traficului de ființe umane este asigurată pe platforma serviciilor specializate (finanțate din bugetul de stat) și prin intermediul specialiștilor în domeniul prevenirii violenței în familie și reabilitării victimelor infracțiunilor instituiți la nivel teritorial în cadrul agențiilor teritoriale de asistență socială și structurilor teritoriale de asistență socială din subordine.

Conform Hotărârii de Guvern nr. 955/2023, Agenția pentru Gestionarea Serviciilor Sociale cu Specializare Înaltă gestionează activitatea Centrului de asistență și protecție a victimelor și potențialelor victime ale traficului de ființe umane, mun. Chișinău (CAP) și a Serviciului de asistență și protecție a bărbaților victime ale traficului de ființe umane (SAP) din cadrul Centrului de plasament pentru persoane

vârstnice și persoane cu dizabilități, mun. Chișinău, în care Ministerul Muncii și Protecției Sociale exercită calitatea de fondator.

Pe parcursul anului 2024, în cadrul CAP au beneficiat de servicii specializate 20 persoane de etnie romă, dintre care:

- 1 cuplu mamă - copil (fată);
- 2 femei singure - victime ale traficului de ființe umane (o persoană cet. a Ucrainei);
- 3 cupluri mamă – copii (3 femei și 10 copii (6 fete și 4 băieți));
- 1 femeie singură – victimă ale violenței în familie, mamă a doi 2 copii cetățeni ucraineni;
- 2 copii neînsoțiți (fete) - victime ale violenței sexuale.

Începând cu anul 2008 în Republica Moldova se implementează *Programul de ajutor social*, care are drept scop asigurarea unui venit lunar minim garantat pentru familiile defavorizate prin acordarea ajutorului social stabilit în conformitate cu evaluarea venitului global mediu lunar al fiecărei familii și cu nevoia acestora de asistență socială.

Ajutorul social este reglementat prin Legea nr. 133/2008 cu privire la ajutorul social și Hotărârea Guvernului nr. 1167/2008 pentru aprobarea Regulamentului cu privire la modul de stabilire și plată a ajutorului social - acte normative care conțin mecanismul prin care se stabilește prestația respectivă.

Programul Ajutor Social, care este destinat familiilor defavorizate (și nu separat anumitor categorii de persoane/ minorități), având drept scop asigurarea unui venit lunar minim garantat întru promovarea auto-susținerii și include trei seturi de criterii, pe care solicitanții trebuie să le întrunească pentru a se califica pentru prestațiile sociale.

Asigurarea accesului romilor la asistență medicală

Setul de măsuri adoptat de Ministerul Sănătății pentru creșterea accesului populației romi la servicii medicale se numără:

- Acordarea asistenței medicale populației de etnie romă, inclusiv medicamente compensate și parțial compensate, examene profilactice gratuite și screening în cadrul asistenței medicale primare (acțiunea 3.13).
- Fortificarea cunoștințelor personalului medical pentru conștientizarea cutumelor etnoculturale și eliminarea discriminării în procesul de consiliere și mediere pe durata prestării serviciilor medicale (acțiunea 3.14).
- Organizarea deplasărilor specialiștilor în localitățile dens populate de romi pentru efectuarea examenelor medicale, conform prevederilor legale (acțiunea 3.15).

Toată populația are acces la servicii medicale de toate nivelele în măsură egală fără discriminare. Populația Republicii Moldova, inclusiv de etnie romă beneficiază de servicii medicale corespunzător volumului și cerințelor, stabilite de Normele

metodologice de aplicare a Programului unic al asigurării obligatorii de asistență medicală, aprobat prin Ordinul comun al MS și CNAM nr. 1089/288-A din 23 decembrie 2024, în dependență de statul persoanei asigurat/neasigurat.

Astfel, în cadrul asigurării obligatorii de asistență medicală, persoanele asigurate beneficiază de asistență medicală urgentă prespitalicească, primară, inclusiv servicii profilactice, asistență medicală spitalicească, specializată de ambulator, inclusiv stomatologică, servicii medicale de înaltă performanță, îngrijiri medicale la domiciliu și paliative.

Persoanele neasigurate beneficiază de asistență medicală urgentă prespitalicească și asistență medicală primară, în volumul stabilit de actele normative, inclusiv prescrierea medicamentelor compensate, precum și în cazul maladiilor social-condiționate cu impact major asupra sănătății publice, persoanele neasigurate beneficiază de unele servicii de asistență medicală specializată de ambulator și cea spitalicească, specificate în Protocoalele clinice naționale.

Persoanele neasigurate sunt asigurate cu medicamente, compensate din fondurile asigurării obligatorii de asistență medicală pentru tratamentul de susținere în condiții de ambulator, în conformitate cu Regulamentul privind prescrierea și eliberarea medicamentelor și dispozitivelor medicale compensate din fondurile asigurării obligatorii de asistență medicală, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.106/2022 și în mod gratuit cu medicamente procurate în mod centralizat de către Ministerul Sănătății în cadrul Programelor Naționale: pentru tuberculoza, boli psihice endogene, diabetul zaharat, diabetul insipid.

În toate centrele raionale și municipii femeile, tinerii și adolescenții, orice altă persoană inclusiv de etnie romă, pot accesa serviciile Centrelor de Sănătate Prietenoase Tinerilor și Centrelor Comunitare de Sănătate Mintală, în care activează echipe de specialiști (medici, psihologi, asistenți medicali și sociali, etc.) și beneficia de consultația specialiștilor obstetricieni, ginecologi, dermatologi, psihiatri, psihologi etc.

La nivelul asistenței medicale primare, pentru toate femeile indiferent de statut asigurat/neasigurat sunt organizate serviciile de depistare precoce cancerului genito-mamar, screening-ul cancerului de col uterin, tratamentul și la necesitate îngrijirile după tratament.

Pentru toată populația este organizat, conform unui orar aprobat, screening-ul pulmonar prin radiografie digitală și screening-ul cancerului de colon.

Potrivit informației operative prezentate de prestatorii de servicii medicale în perioada anului 2024, în evidența medicului de familie s-au aflat 18207 persoane de etnie romă, inclusiv persoanele cu protecție umanitară, strămutate din Ucraina. De menționat, că a crescut gradul de asigurare a populației de etnie romă, atingând cifra de 9463 persoane, ceea ce constituie cca 52% (preponderent femei însărcinate, copii și persoane pensionare, asigurate de stat).

Pe parcursul anului au fost examinate de către medicul de familie cca 12556 persoane de etnie romă. La indicații medicale au beneficiat de consultația specialiștilor de profil cca 4680 persoane, inclusiv în cadrul deplasărilor în localitățile rurale 123 persoane. Concomitent, au beneficiat de medicamente compensate corespunzător Protocoalelor clinice naționale, cca 4141 persoane, aflate în evidență cu maladii cronice. S-au adresat și au beneficiat de remedii pentru contracepție 294 femei și tineri.

S-au aflat în supravegherea medicului de familie și, după caz a specialiștilor de profil, 4898 copii, 8180 femei și 740 persoane cu dizabilități. Persoanele menționate au beneficiat la nivelul asistenței medicale primare de consultații și investigații, în conformitate cu prevederile Protocoalelor Clinice Naționale și a actelor normative, corespunzător indicațiilor clinice. Femeile și copiii de etnie romă au beneficiat în anul 2024 de servicii profilactice, servicii de imunizări, servicii de sănătate a reproducerii și planificare familială, etc., inclusiv în cadrul centrelor de sănătate prietenoase tinerilor.

Concomitent, pe parcursul anului 2024 au beneficiat de tratament în condiții de staționar cca 4412 de persoane de etnie romă, dintre care 2399 femei, 674 copii și 211 persoane cu dizabilități, inclusiv în spitalele raionale cca 2779 de persoane de etnie romă, 1875 femei, 449 copii și 166 persoane cu dizabilități.

Medicii de familie în cadrul vizitelor primare informează populația de etnie romă cu referire la drepturile persoanelor asigurate și neasigurate de a beneficia de servicii medicale în cadrul Programului unic al asigurării obligatorii de asistență medicală, tipurile de asistență medicală și volumul acestora, prevenirea bolilor transmisibile, inclusiv prin vaccinare, prevenirea fumatului și a consumului abuziv de alcool, consumului ilicit de droguri, precum și modalitatea de accesare a serviciilor de sănătatea reproducerii, serviciilor comunitare de sănătate prietenoase tinerilor și de sănătate mintală, servicii organizate la nivelul asistenței medicale primare.

În conformitate cu informațiile prezentate de către instituțiile medicale din asistența medicală primară, pe parcursul anului 2024, medicii de familie de comun cu mediatorii comunitari și autoritățile publice locale din 48 localități, populate de către cetățenii de etnie romă, au înregistrat circa 282 de conversații de informare, abordând subiecte relevante: tipurile de asistență medicală și spectrul general al serviciilor la care au dreptul persoanele asigurate în sistemul asigurării obligatorii de asistență medicală (circa 231); prevenirea bolilor transmisibile prin imunizare (circa 231); prevenirea fumatului, consumului abuziv de alcool și consumului ilicit de droguri (circa 68) și prestarea serviciilor de sănătate prietenoase tinerilor (circa 53).

Conducătorii prestatorilor de servicii medicale de asistență medicală primară atenționează colectivele din cadrul instituției, în mod special în teritoriile dens sau

mixt populate cu persoane de etnie romă, subiectul de nediscriminare în procesul de consiliere și mediere pe durata prestării serviciilor medicale, cu conștientizarea cutumelor etnoculturale, respectate în mediul tradițional al comunității rome. Acest subiect este abordat și în cadrul întrunirilor profesionale ale medicilor de familie.

Asigurarea accesului la locuințe

În scopul îmbunătățirii și creșterii fondului de locuințe pentru familiile social vulnerabile din Republica Moldova, în perioada anului 2013-2023 a fost implementat *Proiectul de construcție a locuințelor pentru păturile socialmente vulnerabile II*, în cadrul căruia urmează a fi finalizate 677 de locuințe sociale.

Subsidiar, conform *Studiului de fezabilitate* efectuat de Unitatea de implementare a Proiectului Locuințe Sociale II, în anul 2012, peste 28.000 de familii vulnerabile și cu venituri mici aveau nevoie de locuințe sociale, iar până în anul 2022 acest număr a crescut considerabil.

În acest context, Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale, a lansat Faza III a *Proiectului de construcție a locuințelor sociale*, care preconizează construcția a 455 de locuințe sociale în 12 localități ale Republicii Moldova.

În acest sens a fost:

- semnat Acordul-cadru de împrumut între Republica Moldova și Banca de Dezvoltare a Consiliului Europei pentru proiectul „*Locuințe publice III*”, la Chișinău, la data de 19 martie 2024, ratificat prin Legea nr. 101/2024;
- semnat Acordul de grant între Republica Moldova și Banca de Dezvoltare a Consiliului Europei pentru implementarea măsurilor de eficiență energetică în cadrul Proiectului „*Locuințe publice III*”, semnat la Chișinău la data de 26 martie 2024, ratificat prin Legea nr. 102/2024;
- modificat *Regulamentul privind acordarea locuințelor sociale*, aprobat prin Ordinul ministrului infrastructurii și dezvoltării regionale nr. 73/2024;
- realizate măsuri necesare pentru implementarea proiectului „*Construcția locuințelor publice III (aziluri pentru bătrâni și cămine studențești)*”, care actualmente este în curs de realizare;
- aprobată Hotărârea Guvernului nr. 487/2024 cu privire la adoptarea proiectului de lege pentru ratificarea Acordului de grant între Republica Moldova și Banca de Dezvoltare a Consiliului Europei pentru implementarea măsurilor de eficiență energetică în cadrul Proiectului „*Locuințe publice III*”, cu o contribuție financiară (sub formă de grant) de 6 mln. EUR, la Chișinău, la data de 1 iulie 2024.

Pe parcursul anului 2024, a fost finalizat proiectul de dezvoltare regională „*Noi oportunități educaționale pentru copiii de vârstă preșcolară din cartierul Dealului Romilor, mun. Soroca*”, cu o investiție de 6,4 mln. lei din Fondul Național de Dezvoltare Regională și Locală.

În rezultatul proiectului instituția de educație timpurie nr. 7 „*Calina*” din zona de revitalizare a mun. Soroca, a fost reabilitată și modernizată conform standardelor europene. A fost realizată reparația capitală a 1200 m.p. ai clădirii, reconstruiți 520

m.p. de acoperiș ai clădirii și instalat un sistem de încălzire autonom, conectat la energie electrică regenerabilă. În rezultat, 100 de copii, inclusiv de origine romă de vârstă preșcolară, au acces la condiții moderne de educație.

De asemenea, au fost finalizate alte 7 proiecte de dezvoltare regională și 185 proiecte de dezvoltare locală în toate regiunile țării, menite să îmbunătățească condițiile de trai și accesul la infrastructura tehnico-edilitară și socială de bază, cu impact asupra tuturor locuitorilor comunităților beneficiare, *datele despre beneficiari nefiind dezagregate conform criteriului etnic*. Aprobarea proiectelor de dezvoltare regională și locală respectă mecanismele de consultare publică, astfel fiind publicată lista proiectelor pe platformele participative (www.particip.gov.md www.midr.gov.md , paginile web oficiale ale instituțiilor din subordine) pentru a oferi posibilitatea tuturor persoanelor interesate de a prezenta propuneri de îmbunătățire a proiectelor.

Totodată, în cazul proiectelor de dezvoltare locală, informăm că în temeiul prevederilor Hotărârii Guvernului nr. 152/2022 cu privire la aprobarea Regulamentului privind gestionarea mijloacelor financiare ale Fondului național pentru dezvoltare regională și locală (FNDRL), acestea sunt înaintate pentru finanțare din FNDRL doar în urma consultării, prin instrumente participative, cu comunitatea locală.

În domeniul ordinii publice:

În contextul implementării Programului pentru susținerea populației de etnie romă pentru anii 2022 - 2025 MAI și-a axat eforturile în următoarele direcții de activitate:

- Dezvoltarea colaborării mediatorilor comunitari și a comunităților de etnie romă cu reprezentanții poliției. În acest sens au fost organizate 290 de acțiuni, cu soluționarea unui număr de 13 de cazuri pe domenii. În mare parte cazurile investigate de către angajații Inspectoratelor de poliție ale IGP, au fost axate pe problematica frecventării de către copiii romi a instituțiilor de învățământ, conflicte apărute între tinerii de etnie romă și moldoveni, precum și cazurile de violență în familie.
- Monitorizarea cazurilor de abuz împotriva romilor. Pe parcursul anului 2024 de către angajații Inspectoratelor de poliție subordonate IGP a fost acordată atenție sporită procesului de monitorizare a 3 cazurilor de abuz împotriva romilor.
- Organizarea campaniilor de informare privind admiterea persoanelor de etnie romă la studii în cadrul Academiei „Ștefan cel Mare” din subordinea Ministerului Afacerilor Interne. Conform ordinului rectorului Academiei nr. 42 din 12.02.2024 „Cu privire la lansarea Campaniei de informare și promovare „Alege sigur!” în contextul Admiterii – 2024” și în scopul sporirii interesului tinerilor față de domeniul de aplicare a legii și optării acestora în favoarea profesiei de polițist, precum și promovării imaginii Ministerului Afacerilor Interne

și Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI în societate, în perioada februarie-martie a anului 2024, a fost organizată Campania de informare și promovare cu genericul: „Alege sigur!” în contextul Admiterii 2024. La fel, au fost întreprinse un șir de măsuri de informare a populației, inclusiv a persoanelor de etnie romă, despre condițiile de înmatriculare a candidaților la studii și anume:

- Publicarea anunțului informațional pe pagina web oficială a Academiei cu referire la Admiterea – 2024;
- Publicarea anunțului informațional pe pagina oficială a Academiei de pe rețelele de socializare (Facebook, Instagram) cu referire la Admiterea – 2024.

Astfel, în vederea realizării obiectivelor Campaniei, a fost desfășurată informarea viitorilor absolvenți de licee referitor la ofertele educaționale ale instituției, precum și condițiile de admitere la Facultatea drept, administrație, ordine și securitate publică. Așadar, Cadrele didactice și studenții instituției de comun cu reprezentanții unităților teritoriale ale MAI, au efectuat vizite în 117 instituții de învățământ gimnazial/liceal din întreaga țară și la activitatea de informare și promovare a instituției nominalizate, au fost înștiințați în jur de 2500 de beneficiari.

Măsurile întreprinse de MAI în vederea combaterii traficului de ființe umane în rândul romilor au inclus:

- Organizare a 5 campanii de informare cu privire la riscurile și consecințele implicării în fenomenele de migrație ilegală și alte activități criminale cu un număr de 4564 romi informați;
- În vederea prevenirii traficului de copii și femei de etnie romă în scopuri de exploatare sexuală, prin muncă, implicare în activități de cerșit și alte acțiuni ilicite au fost organizate 485 de consultații, cu 4564 de persoane informați (dintre care 1699 femei și 2865 copii). 6 romi au devenit beneficiari de asistență juridică garantată de stat victime ale traficului de ființe umane.

În domeniul facilitării activității mediatorilor comunitari romi

În procesul implementării Programului eforturile ARI în anul 2024 au fost intensificate în vederea:

- consolidării statutului mediatorului comunitar;
- extinderii numărului și consolidării capacităților acestora;
- dezvoltării colaborării cu autoritățile publice locale privind implementarea Planurilor locale de susținere a populației de etnie romă.

Astfel, în anul 2025, au fost instituite 58 funcții de mediatori comunitari în 47 localități din țară. Mediatori comunitari angajați – 50.

De notat că, pentru întreținerea serviciului de mediator comunitar, în bugetele autorităților administrației publice locale pentru anul 2023 au fost prevăzute mijloace financiare în volum de 4,9 mil. lei pentru întreținerea a 53 unități de

mediatori comunitari, care au fost executate în sumă de 3,7 mil.lei sau la nivel de 75,5%. Pentru anul 2024 în bugetul de stat au fost prevăzute mijloace financiare în volum de 5,0 mil.lei pentru întreținerea a 55 unități de mediatori comunitari, din care au fost executate 4,3 mil.lei sau la nivel de 86%. Pentru anul 2025, în acest scop au fost aprobate mijloace financiare în sumă 5,8 mil.lei pentru 58 de unități de mediator comunitar, mai mult cu circa 1 mil.lei față de volumul aprobat pentru anul 2023.

În scopul fortificării funcțiilor de mediatori comunitari, prin Legea nr.305/2024 au fost efectuate modificări la Legea nr.270/2018 privind sistemul unitar de salarizare în sectorul bugetar. Conform modificărilor introduse, clasa de salarizare pentru funcția „mediator comunitar fără studii a fost majorată cu 4 clase de salarizare succesive față de cea stabilită în tabel pentru funcția respectivă. Măsura în cauză este aplicabilă începând din 01.01.2025 și implică costuri financiare ce se estimează la 213,9 mii lei anual.

În vederea consolidării capacităților mediatorilor comunitari ARI a organizat diverse evenimente, instruirii:

- Masa rotundă ”Promovarea egalității de gen în grupurile etnice din Republica Moldova” în parteneriat cu Asociația Împotriva Violentei în Familie ”Casa Mărioarei” (7 martie 2024);
- Masa rotundă ”Consolidarea rețelei de mediatori comunitari - instrument aplicabil cu referire la comunitatea de etnie romă” (10 aprilie 2024);
- Curs de formare „De la discriminare la drepturi egale: abilitarea mediatorilor comunitari pentru a promova eficient drepturile romilor” cu susținerea Consiliului Europei la Chișinău (25 – 26 iunie 2024);
- Seminar de instruire „Consolidarea capacităților mediatorilor comunitari, în vederea prevenirii și combaterii traficului de ființe umane și a asistenței, protecției victimelor, inclusiv în contextul crizei refugiaților din Ucraina”, în parteneriat cu Cancelaria de Stat (24 octombrie 2024)

În domeniul culturii:

În parteneriat cu organizațiile neguvernamentale rome, cu scopul afirmării culturale și promovării unei atitudini colective pozitive față de aceștia, dar și combaterea discriminării, reducerea distanței sociale și combaterea stereotipurilor și prejudecăților existente față de persoanele de etnie romă ARI a organizat:

- masa rotundă cu ocazia Zilei europene de comemorare a Holocaustului împotriva romilor în timpul celui de-al II-lea Război Mondial (2 august 2024);
- acțiune de comemorare a victimelor Holocaustului împotriva romilor din timpul celui de-al Doilea Război Mondial, la stația de tren „Visterniceni” (2 august 2024);
- Săptămâna Culturii Rome ”Amare Amala”, în contextul Zilei Internaționale a Romilor - 8 aprilie, care a inclus expoziții, discuții publice, caravana de teatru pentru copii etc. (8-13 aprilie 2024);
- conferința ”200 de ani de la scrierea Poemului lui A. Pușkin - Țigani”, în parteneriat cu Asociația Etnografică a Romilor (Casa Naționalităților);

- conferința „Romii ieri și astăzi”, în parteneriat cu Asociația Etnografică a Romilor, Platforma Femeilor Rome "Romni" (la Muzeul de Istorie și Etnografie „Nicolae Bulat” din mun. Soroca) etc.

În vederea promovării tradițiilor culturale ale romilor, sub egida Ministerului Culturii s-au desfășurat mai multe activități, printre care:

- Expoziția „Povești și tradiții rome” (8 aprilie 2024) la Biblioteca Națională pentru Copii „Ion Creangă”, cu 78 de participanți;
- Atelierul de lectură și creație „Ziua Mondială pentru Diversitatea Culturală” (21 mai 2024), cu 33 de participanți;
- Concertul Coral „Când inimile etniilor bat în unison suntem un POPOR!” (21 aprilie 2024, Palatul Republicii) – 150 de spectatori;
- Concertul „Suflet de romanță” (3 decembrie 2024, Palatul de Cultură din Soroca) – 100 de spectatori.

În plus, Colectivul „Enigma Romilor”, activ de 18 ani, a produs 7 spectacole de autor și a avut peste 200 de reprezentații, susținând astfel promovarea expresiei culturale rome. Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală a organizat, între 3-6 iunie 2024, un training privind implicarea comunităților locale în protejarea patrimoniului cultural imaterial, eveniment desfășurat sub egida UNESCO și Ministerului Culturii.

Totodată, au fost organizate evenimente științifice, precum Conferința „Perspective contemporane de cercetare în etnologie” (23 octombrie 2024), unde s-a discutat despre moștenirea culturală a romilor. În semn de recunoaștere a istoriei romilor, pe 14 septembrie 2024, la Teatrul Dramatic Rus de Stat „A.P. Cehov” a avut loc un eveniment dedicat comemorării genocidului romilor în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, cu participarea ansamblului Gloria Flamenco.

Măsurile implementate în 2024 au contribuit la creșterea gradului de integrare socială și culturală a populației de etnie romă, facilitând accesul la educație, promovând tradițiile culturale și consolidând respectarea drepturilor acestora. Prin implementarea continuă a programului, se urmărește îmbunătățirea calității vieții comunității rome și reducerea decalajelor existente.

ÎNCHEIERE

Republica Moldova a demonstrat un angajament continuu în protejarea și promovarea drepturilor minorităților naționale, în conformitate cu obligațiile sale în cadrul Convenției-cadru pentru protecția minorităților naționale. Măsurile întreprinse în perioada de raportare reflectă progrese în cadrele legislative, instituționale și de politici, evidențiind totodată provocări persistente care necesită atenție continuă.

Moldova și-a consolidat legislația antidiscriminare și a aliniat politicile naționale la standardele internaționale, inclusiv la directivele UE. Adoptarea Programului

Național pentru Drepturile Omului (2024-2027) a stabilit un cadru politic cuprinzător pentru promovarea egalității, incluziunii sociale și drepturilor minorităților naționale. Consiliul pentru Egalitate a jucat un rol esențial în abordarea cazurilor de discriminare, deși implementarea integrală a recomandărilor sale rămâne în derulare.

Recensământul populației și locuințelor din 2024 a furnizat date demografice semnificative, oferind informații despre tendințele de compoziție etnică și lingvistică. Măsurile speciale pentru asigurarea participării comunității romi, inclusiv prin intermediul mediatorilor comunitari instruiți, au reprezentat un pas important către practici mai incluzive de colectare a datelor.

În domeniul educației, Moldova a înregistrat progrese substanțiale în păstrarea și promovarea limbilor minoritare prin publicarea de manuale și dezvoltarea curriculumului. Introducerea Conceptului de Educație Multilingvă marchează o avansare semnificativă în integrarea lingvistică. În paralel, Programul Național pentru Învățarea Limbii Române (2023-2025) a extins eficient oportunitățile de învățare a limbii de stat pentru comunitățile minoritare, contribuind la coeziunea socială.

Eforturile de preservare culturală, sprijinite de Ministerul Culturii și Agenția Relații Interetnice, au consolidat dialogul interetnic și înțelegerea reciprocă. Instituțiile media publice, în special Teleradio-Moldova, au avut un rol constructiv prin programele în limbile minorităților. Consiliul Audiovizualului a monitorizat activ conformitatea mass-media cu protecția drepturilor minorităților, asigurând respectarea principiilor de toleranță și incluziune în conținutul difuzat.

Programul de sprijinire a populației romi pentru 2022-2025 a adus îmbunătățiri măsurabile în accesul la educație, sănătate și ocupare. Cu toate acestea, barierele sistematice continuă să împiedice integrarea deplină a romilor, subliniind necesitatea consolidării mecanismelor de mediere comunitară și cooperare locală.

În ciuda progreselor înregistrate, raportul identifică provocări persistente, inclusiv necesitatea continuării eforturilor de combatere a discriminării, îmbunătățirea colectării datelor, consolidarea cadrului instituțional pentru protecția minorităților naționale și intensificarea măsurilor de incluziune a romilor în multiple sectoare. Rezolvarea acestor probleme va necesita angajament politic continuu și sistematic, implementare eficientă a politicilor publice și colaborare coordonată cu toate părțile interesate, inclusiv reprezentanții minorităților, societatea civilă și partenerii internaționali.